

Jansonova istorija umetnosti

ZAPADNA TRADICIJA

Sedmo izdanje

PENELOPI DŽ. E. DEJVIS

VOLTER B. DENI

FRIMA FOKS HOFRIHTER

DŽOZEF DŽEJKOBS

EN M. ROBERTS

DEJVID L. SAJMON

VULKAN
IZDAVAŠTVO

Naslov originala: JANSON'S HISTORY OF ART:
THE WESTERN TRADITION, 7th Edition
Autori: Penelope J. E. Davies, Walter B. Denny, Frima Fox Hofrichter,
Joseph Jacobs, Ann M. Roberts, David L. Simon
ISBN 0131934554
Copyright © 2007. Pearson Education, Inc., Upper Saddle River,
New Jersey, 07458

Glavni urednik: SARA TUBORG
Marketinški urednik: HELEN RONAN
Glavni urednik za organizaciju i prezentaciju: ROŠEL DIOGENES
Stariji urednik za organizaciju i prezentaciju: ROBERTA MEJER
Urednici za organizaciju i prezentaciju: KAREN DABNO,
KAROLIN VIOLA- DŽON
Pomoćnik urednika: ŽAKLIN ZEJ
Urednik teksta: AIZA KISI
Medijski rukovodilac projekta: ANITA KASTRO
Direktor marketinga: BRANDY DOSON
Pomoćnik direktora marketinga: ANDREA MESINEO
Pomoćnik za marketing: VIKTORIJA DEVITA
Operativni i izvršni direktor: BARBARA KITL
Kordinator lekture: LISA JARKOVSKI
Kordinator pripreme za štampu: HARIJET TELEM
Organizator redakcije: MARLEN GASLER
Direktor pripreme i publikovanja: NIK SKLICIS
Logistika: ŠERI LUIS
Urednik za dizajn i likovnu opremu: LESLI OŠER
Umetnički direktori: NENSI VELS, EJMI ROZEN
Nacrt unutrašnjeg izgleda i korica: BTD NYC
Realizacija dizajna: GEJL KOKER- BOGUŠ
Grafički kordinator: MARAJA PAJPER
Grafički studio: ARGOZI PABLIŠING INC.
Kartograf: KARTOGRAFIKS
Istraživanje teksta i odobrenja: MARGARET GORENSTAJN
Pirson imidžing centar
Direktor: DŽOZEF KONTI
Kordinator projekta: KORIN SKIDS
Operateri skenera: RON VOLKO i KORIN SKIDS
Montaža slika, istraživanje i odobrenja:
LORI PLAT VINFRI, FEJ TORES-JAP
MERI TEREZA ĐANKOLI, KRISTIJAN PENA,
Karusel reserč, Inc.
Direktor, Centar za istraživanje slika: MELINDA REO
Direktor, prava i odobrenja: ZINA ARABIJA
Direktor vizuelnog istraživanja: BET BRENZEL
Kordinator odobrenja slika: DEBI LATRONIKA
Lektor: KEROL PITERS
Korektori: BARBARA DEVRIS, NENSI STIVENSON,
PATI GERIJERI
Montaža teksta: KEROL PITERS
Slog: PREPARÉ
Korice: FENIKS KOLOR KORPOREJŠN
Štampa i povež originalnog izdanja: RR DONELI

JANSONOVA ISTORIJA UMETNOSTI
prema sedmom američkom izdanju
© za Srbiju **Stanek** d.o.o.
Za izdavača: Josip Stanek
Kučan Marof, Marofska 45,
42000 Varaždin
Tel.: 00385-42-207-215
e-mail: info@stanek.hr
www.eknjizara.hr

Suizdavač:

Vulkan izdavaštvo d.o.o.

Za izdavača:

Miroslav Josipović, Nenad Atanasković, Saša Petković
Gospodara Vučića 245
11000 Beograd
E-mail: office@vulkani.rs
www.vulkani.rs

Prevod s engleskog:

Olga Škarić, Sena Kulenović

Urednik:

Miško Šuvaković

Stručna redakcija:

dr Miško Šuvaković, dr Aleksandar Ignjatović

Rukovodilac projekta:

Radmila Savić-Čubrić

Lektura i korektura:

Radmila Savić-Čubrić, Tatjana Bižić,
Anđelka Kovačević, Slavica Miletić, Slobodanka Glišić

Unos teksta:

Kosa Stanković

Prelom teksta i grafička priprema:

Grafički studio Stanek

Štampa: Vulkan štamparija

Godina štampanja: 2018.

ISBN 978-953-813-011-3

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne
i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001009861

Zahvalnost i priznanja za pozajmice iz drugih izvora i za dozvolu
reprodukcija pojavljuju se na odgovarajućoj strani u tekstu ili
na stranama na kraju knjige.

Sva prava zadržana. Niti jedan deo ove knjige ne sme se
reprodukovati ili prenositi u bilo kom obliku ili sredstvima,
elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje
ili bilo kakav sistem čuvanja informacija, bez dozvole Pearson
Education, Inc.

Fotografija na koricama: Jan van Ajk. *Čovek s crvenim turbanom*
(*Autoportret*). 1433. godine. Ulje na dasci. 33,3 cm x 25,8 cm.
Nacionalna galerija umetnosti, London. Reprodukivano
ljubaznošću upravnika.

Kratak sadržaj

Sadržaj iv • Predgovor xiii • Uvod u umetnost xxi

PRVI DEO STARI SVET

1. Umetnost preistorijskog doba	1
2. Drevna umetnost Bliskog istoka.....	21
3. Egipatska umetnost	47
4. Egejska umetnost.....	79
5. Grčka umetnost.....	101
6. Etrurska umetnost	161
7. Rimska umetnost	177

DRUGI DEO SREDNJI VEK

8. Ranohrišćanska i vizantijska umetnost.....	235
9. Islamska umetnost	277
10. Umetnost ranog srednjeg veka.....	311
11. Romanička umetnost	345
12. Gotička umetnost	385

TREĆI DEO OD RENESANSE DO ROKOKOA

13. Umetnost Italije XIII i XIV veka	437
14. Umetničke inovacije u severnoj Evropi XV veka	469
15. Rana renesansa u Italiji XV veka.....	503
16. Visoka renesansa u Italiji, od 1495. do 1520. godine	555
17. Pozna renesansa i manirizam u Italiji XVI veka	587
18. Renesansa i reformacija u severnoj Evropi u XVI veku	621
19. Barok u Italiji i Španiji.....	659
20. Barok u Nizozemskoj.....	697
21. Barok u Francuskoj i Engleskoj	733
22. Rokoko.....	757

ČETVRTI DEO MODERNO DOBA

23. Umetnost u doba prosvetiteljstva, 1750–1789. godine	789
24. Umetnost u doba romantizma, od 1789 do 1848. godine	823
25. Doba pozitivizma: realizam, impresionizam i prerafaeliti, 1848–1885.	861
26. Ka napretku i od njega: postimpresionizam, simbolizam i ar nuvo, 1880–1905.	903
27. Ka apstrakciji: revolucija modernizma 1904–1914.	945
28. Umetnost između dva rata	983
29. Od posleratnog perioda do postmoderne 1945–1980.	1037
30. Postmoderno doba: umetnost posle 1980.	1077

Rečnik • Bibliografija • Indeks • Izrazi zahvalnosti

Sadržaj

Predgovor	xiii	NOVOVAVILONSKA UMETNOST	37
Izvori za podučavanje i učenje iz <i>Jansonove istorije umetnosti</i> namenjeni univerzitetskim profesorima i studentima		<i>Kraljevska palata</i>	37
Uvod u umjetnost		REGIONALNA UMETNOST BLISKOG ISTOKA	38
	xix	<i>Hetiti</i>	38
	xxi	<i>Feničani</i>	38
PRVI DEO		IRANSKA UMETNOST	39
STARI SVET		<i>Rana iranska umetnost</i>	39
1. Umetnost preistorijskog doba	1	<i>Persijsko carstvo: kosmopolitski naslednici mesopotamske tradicije</i>	40
PALEOLITSKA UMETNOST	2	<i>Mesopotamija između persijske i islamske vladavine</i>	43
<i>Tumačenje slikarstva preistorijskog doba</i>		■ MATERIJALI I TEHNIKE: Opeka od blata	23
<i>Paleolitske rezbarije</i>	6	■ PRIMARNI IZVORI: Ep o Gilgamešu	25
NEOLITSKA UMETNOST	8	<i>Tekstovi o statuama Gudee iz Lagaša i okolnih područja, oko 2100. g. p. n. e.</i>	32
<i>Sedelačke zajednice i neolitska umetnost</i>	12	<i>Hamurabijev zakonik</i>	
<i>Arhitektura u Evropi: grobovi i obredi</i>	13	■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI: Izgubljeno u pljačkama	42
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Pećinsko slikarstvo	18		
■ ČINJENICE I UMETNOST: Datovanje vremena: termini i razdoblja	5		
	10		
2. Drevna umetnost Bliskog istoka	21	3. Egipatska umetnost	47
SUMERSKA UMETNOST	22	PREDINASTIČKA I RANA DINASTIČKA UMETNOST	48
<i>Arhitektura hramova: veza između neba i zemlje</i>	23	<i>Paleta kralja Narmera</i>	48
<i>Skulpture i inkrustacije</i>	24	STARO CARSTVO: ZLATNO DOBA	50
<i>Vizuelna naracija</i>	27	<i>Nekropole Starog carstva</i>	50
<i>Pečatni cilindri</i>	28	<i>Piramide kraj Gize: odraz nove kraljeve uloge</i>	54
AKADSKA UMETNOST	29	<i>Prikazivanje ljudske figure</i>	56
<i>Skulptura: moć i pripovedanje</i>	29	SREDNJE CARSTVO: UMETNOST	
NOVOSUMERSKA OBNOVA	31	KAO NOVA POTVRDA TRADICIJE	60
<i>Arhitektura: ziguwat iz Ura</i>	31	<i>Kraljevski portreti: promena izraza i razmera</i>	61
<i>Skulptura: statue Gudee</i>	32	<i>Arhitektura grobnica</i>	62
VAVILONSKA UMETNOST	33	NOVO CARSTVO: OBNOVLJENA SLAVA	63
<i>Hamurabijev zakonik</i>	33	<i>Kraljevske grobnice u Dolini kraljeva</i>	63
ASIRSKA UMETNOST	34	<i>Hramovi bogovima</i>	64
<i>Umetnost carstva: izražavanje carske moći</i>	34	<i>Blok statue</i>	68
		<i>Prikazi u grobnicama Novog carstva</i>	68
		EHNATON I STIL AMARNE	70
		<i>Stil Amarne</i>	71
		<i>Tutankamon i posledice Amarne</i>	72
		SVICI PAPIRUSA: KNJIGA MRTVIH	74
		POZNI EGIPAT	76

■ ČINJENICE I UMETNOST:		<i>Helenistička skulptura: izražajnost i pokret</i>	149
<i>Glavna razdoblja u istoriji starog Egipta</i>	51	<i>Helenističko slikarstvo</i>	155
■ PRIMARNI IZVORI:		■ ČINJENICE I UMETNOST: Grčki bogovi i boginje	102
<i>Odlomci zapisa iz Unasove piramide</i>		■ MATERIJALI I TEHNIKE Tehnika istopljenog voska	124
<i>(vladao od 2341. do 2311. godine pre nove ere)</i>	56	■ PRIMARNI IZVORI:	
<i>Ljubavna pesma</i>	70	<i>Aristotel (384–322. godine pre nove ere)</i>	127
<i>Knjiga mrtvih</i>	73	<i>Plutarh (oko 46. – posle 119. godine)</i>	131
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Građenje piramida	75	■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:		<i>Partenonski friz: novo tumačenje</i>	136
<i>Tumačenje drevnih putopisaca</i>	76	<i>J. J. Vinkelman i Apolon Belvederski</i>	156
4. Egejska umetnost	79	6. Etruska umetnost	161
RANA KIKLADSKA UMETNOST	80	GROBNA UMETNOST	162
MINOJSKA UMETNOST	82	<i>Grobnice i njihova sadržina</i>	163
<i>Palata u Knososu</i>	84	ARHITEKTURA	170
<i>Zidne slike: prikazi obreda i prirode</i>	85	<i>Planiranje gradova</i>	170
<i>Dva istraživača, legenda i arheologija</i>	85	SKULPTURA	171
<i>Minojska grnčarija</i>	88	<i>Dinamizam skulptura od terakote i bronz</i>	173
<i>Minojsko kameno posuđe</i>	89	■ MATERIJALI I TEHNIKE: Etrusko zlatarstvo	164
<i>Pozna minojska umetnost</i>	91	7. Rimaska umetnost	177
MIKENSKA UMETNOST	92	POČECI RIMA I DOBA REPUBLIKE	177
<i>Arhitektura: tvrđave</i>	92	<i>Arhitektura: betonska revolucija</i>	179
<i>Kiklopski zidovi</i>	94	<i>Skulptura</i>	185
<i>Mikenske grobnice i njihov sadržaj</i>	95	<i>Slikarstvo</i>	190
<i>Skulptura</i>	98	RANO DOBA CARSTVA	191
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:		<i>Portretna skulptura</i>	191
<i>Dva istraživača, legenda i arheologija</i>	85	<i>Reljefi</i>	194
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Kiklopski zidovi	94	<i>Arhitektura</i>	201
5. Grčka umetnost	101	UMETNOST I ARHITEKTURA U PROVINCIJAMA	209
NASTANAK GRČKE UMETNOSTI: GEOMETRIJSKI STIL	102	UMETNOST I ARHITEKTURA RIMSKE KUĆE	212
<i>Grnčarija geometrijskog stila</i>	103	POZNO CARSTVO	219
<i>Skulptura geometrijskog stila</i>	105	<i>Portretna skulptura</i>	219
ORIJENTALIZIRAJUĆI STIL: VIDICI SE ŠIRE	105	<i>Reljefi</i>	221
<i>Minijaturene posude</i>	105	<i>Arhitektura</i>	223
ARHAJSKA UMETNOST: UMETNOST GRADA-DRŽAVE	108	POZNA RIMSKA ARHITEKTURA U PROVINCIJAMA	225
<i>Procvat monumentalne arhitekture hramova</i>	108	■ MATERIJALI I TEHNIKE: Kopiranje grčkih skulptura	188
<i>Monumentalna skulptura od kamena</i>	112	■ PRIMARNI IZVORI:	
<i>Skulptura u arhitekturi: građevina oživljava</i>	115	<i>Ciceron (106–43. godine pre nove ere)</i>	186
<i>Vazno slikarstvo: umetnost simpoziona</i>	119	<i>Polibije (otprilike između 200. i 118. godine pre nove ere)</i>	190
KLASIČNO DOBA	120	<i>Josif Flavije (37/38. godine – oko 100. godine)</i>	198
<i>Skulptura klasičnog razdoblja</i>	121	<i>Vitruvije</i>	212
<i>Arhitektura i skulptura atinskog Akropolja</i>	128	<i>Flavije Filostrat (170–247. godine)</i>	218
POZNO KLASIČNO DOBA	138	■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
<i>Arhitektura poznog klasičnog doba: sveto i profano</i>	139	<i>Prepoznavanje kopije: Slučaj Laokonta</i>	179
<i>Slikarstvo u poznom klasičnom razdoblju</i>	144	■ DODATNI PRIMARNI IZVORI, I. DEO:	
ALEKSANDROVO DOBA I HELENISTIČKO DOBA	145	<i>Hamurabijev zakonik</i>	230
<i>Arhitektura: akademska tradicija i teatralnost</i>	146	<i>Plinije Stariji (23–79. godine)</i>	230
<i>Planiranje grada</i>	148	<i>Vergilije (70–19. godine pre nove ere)</i>	232
		<i>Vitruvije (I vek pre nove ere)</i>	232

DRUGI DEO SREDNJI VEK

8. Ranohrišćanska i vizantijska umetnost 235

RANOHRISĆANSKA UMETNOST	237
<i>Hrišćanska umetnost pre Konstantinovog vremena</i>	237
<i>Hrišćanska umetnost posle zvaničnog prihvatanja hrišćanstva</i>	241
VIZANTIJSKA UMETNOST	253
<i>Rana vizantijska umetnost</i>	253
<i>Ikonoboračka kriza</i>	263
<i>Umetnost srednjovizantijskog doba</i>	265
<i>Poznovizantijska umetnost</i>	272
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Mozaici	246
■ ČINJENICE I UMETNOST:	
<i>Isusov život</i>	240
<i>Biblijska i nebeska bića</i>	273
■ PRIMARNI IZVORI:	
<i>Papska knjiga</i>	244
<i>Prokopije iz Cezareje (VI vek)</i>	258
<i>Sveti Teodor Studit (759–826. godine)</i>	266
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
<i>Požar u Kotonovoj biblioteci</i>	251

9. Islamska umetnost 277

NASTANAK ISLAMSKE UMETNOSTI	279
<i>Sakralna arhitektura</i>	279
<i>Profana arhitektura</i>	282
RAZVOJ ISLAMSKOGA STILA	283
<i>Sakralna arhitektura</i>	283
<i>Lukšuzna umetnost</i>	285
ISLAMSKA UMETNOST I PERSIJSKO NASLEĐE	286
<i>Arhitektura</i>	286
<i>Figuralna umetnost u Iranu</i>	288
KLASIČNO DOBA	289
<i>Umetnički polet Fatimida</i>	290
<i>Ajubidi i Turci Seldžuci iz Male Azije</i>	292
UMETNOST POZNOG KLASIČNOG DOBA I ARHITEKTURA	292
<i>Mongoli kao pokrovitelji umetnosti</i>	294
<i>Timuridi kao pokrovitelji umetnosti</i>	295
<i>Mameluci kao pokrovitelji umetnosti</i>	296
<i>Nasridi kao pokrovitelji umetnosti: Alhambra</i>	299
TRI POZNA CARSTVA	300
<i>Osmanlije u Evropi i Aziji</i>	301
<i>Safavidsko doba u Iranu</i>	304
<i>Mogulsko razdoblje u Indiji</i>	306
KONTINUITET I PROMENA U ISLAMSKOJ UMETNOSTI	308
■ ČINJENICE I UMETNOST: Islam i njegov prorok	278
■ PRIMARNI IZVORI:	
<i>Muhamed Ibn Mahmud el Amuli (Iran, XIV vek)</i>	280

<i>Osmanski sultan Selim II (1524–1574)</i>	302
<i>Abdel Hamid Lahori (umro 1654. godine)</i>	308
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
<i>Španska islamska umetnost i Evropa u srednjem veku</i>	287
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Istočnjački ćilim	298

10. Umetnost ranog srednjeg veka 311

ANGLOSAKSONSKA I VIKINŠKA UMETNOST	312
<i>Životinjski stil</i>	314
IRSKO-SAKSONSKA UMETNOST	316
<i>Rukopisi</i>	316
KAROLINŠKA UMETNOST	321
<i>Skulptura</i>	321
<i>Iluminirane knjige</i>	322
<i>Arhitektura</i>	326
OTONSKA UMETNOST	330
<i>Arhitektura</i>	330
<i>Radovi u metalu</i>	335
<i>Dela u slonovači i rukopisi: glasnici carske veličine</i>	337
<i>Skulptura</i>	342
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Obrada metala	313
■ PRIMARNI IZVORI:	
<i>Jevanđelje iz Lindisferna</i>	318
<i>Hariulf (otprilike između 1060. i 1142. godine)</i>	328
<i>Sveti Angilbert (otprilike između 750. i 814. godine)</i>	330

11. Romanička umetnost 345

PRVI IZRAZ ROMANIČKOG STILA	347
<i>Arhitektura</i>	347
<i>Monumentalna skulptura u kamenu</i>	348
ZRELA ROMANIKA	348
<i>Hodočasničke crkve i njihova umetnost</i>	349
<i>Arhitektura i skulptura Klinija</i>	355
<i>Zidno slikarstvo u Kliniju</i>	364
<i>Cistercijska arhitektura i umetnost</i>	364
<i>Ostale benediktinske građevine i zidno slikarstvo</i>	365
<i>Iluminirani rukopisi</i>	366
REGIONALNE VARIJANTE ROMANIČKOG STILA	371
<i>Zapadna Francuska: Poatu</i>	371
<i>Jugoistočna Francuska: Provansa</i>	371
<i>Toskana</i>	373
<i>Dolina Meze: Mozanski stil</i>	375
<i>Nemačka</i>	375
<i>Normandija i Engleska</i>	379
PARADOKSALNA ZNAČENJA ROMANIKE	382
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Presvođivanje	378
■ PRIMARNI IZVORI:	
<i>Iz Vodiča za hodočasnike u Santjago de Kompostelu</i>	350
<i>Sv. Bernar od Klervoa (1090–1153)</i>	358
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
<i>Kako sačuvati i obnoviti građevine</i>	368

12. Gotička umetnost

RANA GOTIČKA UMETNOST U FRANCUSKOJ

- Sen Deni: siže i počeci gotičke arhitekture*
- Katedrala u Šartru*
- Katedrala u Laonu*
- Katedrala Notr Dam u Parizu*

VISOKA GOTIKA U FRANCUSKOJ

- Obnova katedrale u Šartru*
- Katedrala u Amjenu*
- Katedrala u Remsu*

DVORSKI STIL ILI REJONAN

- Sen Šapel*
- Sveti Urban iz Troa*
- Iluminirani rukopisi*

POZNOGOTIČKA UMETNOST U FRANCUSKOJ

- Oslikavanje rukopisa*
- Skulptura*
- Arhitektura: plamena (flamboajan) gotika*

ŠIRENJE GOTIČKE UMETNOSTI

- Engleska*
- Nemačka*
- Španija*
- Italija: opšti pogled na gotiku*

■ MATERIJALI I TEHNIKE:

Vitraži

■ PRIMARNI IZVORI:

- Siže iz Sen Denija (1081–1151)*
- Siže iz Sen Denija (1081–1151)*
- Teofil Prezviter (XII vek)*

■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:

Moduli i proporcije

■ DODATNI PRIMARNI IZVORI, II. DEO:

- Biblija*
- Papa Grgur I (vladao od 590. do 604. godine)*
- Nikola Mesarit (otprilike od 1163. do posle 1214. godine)*
- Kuran: Božje obećanje raja dobrim muslimanima (55. sura /Milostivil: 46–78)*
- Sv. Benedikt iz Nursije (od oko 480. do oko 553)*
- Iz Hodočasničkog vodiča u Santjago de Kompostelu*
- Robert de Torinji (umro 1186)*
- Vilar de Onekur (XIII vek)*
- Anonimni autor*

385

387

387

391

393

394

396

397

406

408

412

412

413

414

415

415

418

420

420

420

425

429

431

403

388

390

400

402

432

432

432

433

433

434

434

435

435

434

434

TREĆI DEO

OD RENESANSE DO ROKOKOA

13. Umetnost Italije XIII i XIV veka 437

CRKVENO GRADITELJSTVO I RAZVOJ

PROSJAČKIH REDOVA

- Franjevci u Asiziju*
- Crkve i njihova oprema u gradskim centrima*
- Proširenje firentinske katedrale*
- Građevine za gradsku upravu: Palata dela Sinjorija*

SLIKARSTVO U TOSKANI

- Čimabue i Đoto*
- Sijena: Marijanska pobožnost u delima Duča i Simonea*
- Pjetro i Ambrođo Lorenceti*
- Umetnici i pokrovitelji u doba krize*

SEVERNA ITALIJA

- Venecija: politička stabilnost i raskošna arhitektura*
- Milano: porodica Viskonti i uticaji sa severa*

■ MATERIJALI I TEHNIKE:

- Freske i njihovo konzerviranje*

■ PRIMARNI IZVORI:

- Anjolo di Tura del Graso*
- Natpisi na freskama u palati Publiko u Sijeni*

■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:

- Socijalna dimenzija slika*

14. Umetničke inovacije u severnoj Evropi XV veka 469

DVORSKA UMETNOST: MEĐUNARODNI STIL

- Spomenici za francusku kraljevsku porodicu*
- Iluminirani rukopisi: molitvenici*
- Češka i Engleska*

GRADSKA SREDIŠTA I NOVA UMETNOST

- Rober Kampen u Turneu*
- Jan van Ajk u Brižu*
- Rogir van der Vajden u Briselu*

UMETNOST U NIZOZEMSKOJ KRAJEM XV VEKA

- Aristokratska ljubav prema skupocenim predmetima, ličnim knjigama i tapiseriji*
- Slike na dasci u južnoj Nizozemskoj*
- Severna Nizozemska*

REGIONALNI ODBLESCI RANOG NIZOZEMSKOG STILA

- Francuska*
- Španija*
- Srednja Evropa*
- Štampanje grafika*
- Štamparska središta u Kolmaru i Bazelu*

■ MATERIJALI I TEHNIKE:

- Slikanje na dasci temperom i uljem*
- Štamparstvo i grafika*

■ PRIMARNI IZVORI:	
<i>Kirijak iz Ankone (1449)</i>	486
<i>Fraj Hoze de Siguensa (1544?–1606)</i>	492
<i>Iz Ugovora za Oltarsku sliku svetog Volfganga</i>	496
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
<i>Naučno i tehničko proučavanje slika</i>	488

15. Rana renesansa u Italiji XV veka 503

FIRENCA IZMEĐU 1400. I 1430. ANTIČKO NADAHNUĆE U GRADITELJSTVU I ARHITEKTONSKOJ SKULPTURI 505

<i>Konkurs za Křtionicu</i>	505
<i>Bruneleski i kupola firentinske katedrale</i>	506
<i>Donatelo i Nani di Banko: Or San Mikielo</i>	507
<i>Bruneleskijev Dom za nahoćad</i>	510

KAPELE I CRKVE ZA FIRENTINSKE PORODICE, 1420–1430. GODINE 511

<i>Bruneleski u San Lorencu</i>	512
<i>Bruneleski u Santa Kroće: kapela Paci</i>	515
<i>Porodica Stroci, crkva Santa Trinitai</i>	
<i>Đentile da Fabrijano</i>	515
<i>Mazaćo u crkvi Santa Marija Novela</i>	516
<i>Kapela Brankaći</i>	518

ŠIRENJE FIRENTINSKOGA STILA OD 1425. DO 1450. GODINE 519

<i>Piza</i>	519
<i>Sijena</i>	521
<i>Padova</i>	522

FIRENCA U DOBA MEDIČIJA, OD 1430. DO 1494. GODINE 522

<i>Skulptura i arhitektonska skulptura</i>	522
<i>Firentinske crkve i manastiri sredine veka</i>	526

DOMAĆI ŽIVOT: PALATE, NAMEŠTAJ I SLIKE, OD OKO 1440. DO 1490. GODINE 531

<i>Patricijske palate</i>	531
<i>Herojski prikazi za firentinske kolekcionare</i>	533
<i>Slike za palate</i>	534
<i>Portretisanje</i>	539

ODJECI RENESANSNOG STILA, 1450–1500. 541

<i>Pjero dela Franćeska u središnjoj Italiji</i>	542
<i>Alberti i Mantenja u Mantovi</i>	545
<i>Venecija</i>	547
<i>Rim i Papska država</i>	550

■ MATERIJALI I TEHNIKE: Bruneleskijeva kupola 508

<i>Perspektiva</i>	513
--------------------	-----

■ PRIMARNI IZVORI: Leonardo Bruni: 505

<i>U slavu grada Firenze (od oko 1403–1404. godine)</i>	505
<i>Lorenzo Giberti (oko 1381–1455)</i>	506
<i>Leon Batista Alberti</i>	511
<i>Domeniko Venecijano moli za posao</i>	532
<i>Đovani Dominić podstiče roditelje da u svoj dom postave verske slike</i>	536

■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI: 514

<i>Teorijski traktat</i>	514
<i>Studije o pokroviteljstvu</i>	518

16. Visoka renesansa u Italiji, od 1495. do 1520. godine 555

VISOKA RENESANSA U FIRENCI I MILANU 556

<i>Leonardo da Vinći u Firenci</i>	556
<i>Leonardo u Milanu</i>	557
<i>Obnova ženskog portreta</i>	562

OŽIVLJAVANJE RIMA 563

<i>Bramante u Rimu</i>	563
<i>Mikelandelo u Rimu i Firenci</i>	565
<i>Mikelandelo u službi pape Julija II</i>	568
<i>Rafael u Firenci i Rimu</i>	573

VENECIJA 580

<i>Đorđone</i>	580
<i>Ticijan</i>	582

■ MATERIJALI I TEHNIKE: Crteži 571

■ PRIMARNI IZVORI: 560

<i>Leonardo da Vinći (1452–1519)</i>	560
<i>Mikelandelo tumači vatikansku Pijetu</i>	565
<i>O Rafaelovoj smrti</i>	580

■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI: 573

<i>Čišćenje i restauracija umetničkih dela</i>	573
--	-----

17. Pozna renesansa i manirizam u Italiji XVI veka 587

POZNA RENESANSA U FIRENCI: CRKVA, DVOR I MANIRIZAM 589

<i>Firentinsko religiozno slikarstvo treće decenije XVI veka</i>	589
<i>Medičijevi u Firenci: od dinastije do vojvodstva</i>	590

REFORMISANI RIM 596

<i>Mikelandelo u Rimu</i>	596
<i>Katolićka protivreformacija i crkva Il Đezu</i>	602

MANTOVA PORODICE GONCAGA 605

<i>Palata del Te</i>	605
----------------------	-----

PARMA I BOLONJA 607

<i>Koređo i Parmidano u Parmi</i>	608
<i>Lavinija Fontana u Bolonji</i>	609

VENECIJA: PRESVETLA REPUBLIKA 610

<i>Sansovino u Veneciji</i>	610
<i>Ticijan</i>	610
<i>Ticijanovo nasleđe</i>	613
<i>Andrea Paladio i arhitektura pozne renesanse</i>	617

■ MATERIJALI I TEHNIKE: 610

<i>Ulje na platnu</i>	610
-----------------------	-----

■ PRIMARNI IZVORI: 598

<i>Mikelandelo pesnik</i>	598
<i>Sa zasedanja Suda inkvizicije o Paolu Veronezeu, održanog u Veneciji</i>	614
<i>Andrea Paladio (1508–1580)</i>	616

■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI: 594

<i>Ikonografija i ikonologija</i>	594
-----------------------------------	-----

18. Renesansa i reformacija u severnoj Evropi u XVI veku	621	20. Barok u Nizozemskoj	697
FRANCUSKA: DVORSKA SKLONOST ITALIJANSKIM OBLICIMA	621	FLANDRIJA	699
<i>Dvorci i palate: prenošenje italijanske arhitekture na domaće tlo</i>	622	<i>Peter Paul Rubens i definisanje baroka</i>	699
<i>Umetnost za unutrašnjost dvorca</i>	625	<i>Antonis van Dajk: Istorijsko slikarstvo i portreti na engleskom dvoru</i>	705
ŠPANIJA: SVETSKA SILA I VERSKO PRAVOVERJE	629	<i>Ložalna flamanska umetnosti Jačob Jordans</i>	706
<i>Eskorijal</i>	629	<i>Brojgelovska tradicija</i>	706
<i>El Greko u Toledu</i>	630	<i>Mrtve privode</i>	707
SREDNJA EVROPA: REFORMACIJA I UMETNOST	632	NIZOZEMSKA REPUBLIKA	710
<i>Grinevaldov Izenhajmski oltar</i>	633	<i>Harlemska akademija: Hendrik Golcijus</i>	711
<i>Albreht Direr i renesansa na severu</i>	635	<i>Karavađisti u Holandiji: Hendrik Terbrugen</i>	711
<i>Versko i dvorsko likovnostvaralaštvo u doba reformacije</i>	641	<i>Harlemska zajednica i Frans Hals</i>	711
<i>Slikarstvo u gradovima: humanističke teme i verski nemiri</i>	644	<i>Naredni naraštaj u Harlemu: Judit Lajster</i>	714
ENGLESKA: REFORMACIJA I SILA	646	<i>Rembrant i umetnost u Amsterdamu</i>	715
NIZOZEMSKA: SVETSKO TRŽIŠTE	648	REMBRANTOVA POZNA DELA	719
<i>Grad i dvor: David i Gosart</i>	649	TRŽIŠTE: PEJZAŽI, MRTVE PRIRODE I ŽANR SLIKE	721
<i>Antwerpen: trgovci, tržište i moral</i>	651	<i>Pejzažno slikarstvo: Jan van Gojen</i>	721
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Izrada i čuvanje renesansnih tapiserija	626	<i>Slikar veduta gradova: Jačob van Rojsdal</i>	723
■ PRIMARNI IZVORI: Benvenuto Čelini (1500–1571)	631	<i>Pričazi građevina i Piter Sanredam</i>	724
<i>Albreht Direr (1471–1528)</i>	637	<i>Mrtve privode: Vilem Klas Heda</i>	725
<i>Elizabetanski likovni rečnik</i>	648	<i>Slike cveća i Rahel Rojsh</i>	725
<i>Karel van Mander piše o Piteru Brojgelu Starijem</i>	654	<i>Žanr slikarstvo: Jan Sten</i>	726
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI: Ekonomija umetnosti	650	<i>Intimne žanr slike i Jan Vermer</i>	728
		<i>Izvanredne žanr slike Gerarda ter Borha</i>	730
		■ MATERIJALI I TEHNIKE: Bakropis, suva igla i selektivno brisanje	720
		■ PRIMARNI IZVORI: Peter Paul Rubens (1577–1640)	701
		■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
		<i>Autentičnost i Rubensova i Rembrantova radionica</i>	716
19. Barok u Italiji i Španiji	659	21. Barok u Francuskoj i Engleskoj	733
SLIKARSTVO U ITALIJI	661	FRANCUSKA: STIL LUJA XIV	735
<i>Karavađo i novi stil</i>	662	<i>Slikarstvo i grafika u Francuskoj</i>	735
<i>Artemizija Đentileski</i>	665	<i>Francuska klasicistička arhitektura</i>	744
<i>Oslikani svodovi i Anibale Karači</i>	667	<i>Skulptura: uticaj Berninija</i>	749
GRADITELJSTVO U ITALIJI	673	BAROKNA ARHITEKTURA U ENGLESKOJ	750
<i>Završetak crkve svetog Petra i Karlo Maderno</i>	673	<i>Inigo Džouns i uticaj Paladija</i>	750
<i>Bernini i crkva svetog Petra</i>	673	<i>Ser Kristofer Ren</i>	751
<i>Arhitektonske komponente u dekoraciji</i>	676	<i>Džon Vanbru i Nikolas Hočsmur</i>	754
<i>Barokna alternativa: Frančesko Boromini</i>	676	■ PRIMARNI IZVORI: Nikola Pusen (1594–1665)	738
<i>Barok u Torinu: Gvarino Gvarini</i>	680	■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
<i>Barok u Veneciji: Baldasare Longena</i>	682	<i>Falsifikati i Knjiga istine</i>	743
SKULPTURA U ITALIJI	683		
<i>Ranobarokna skulptura: Stefano Maderno</i>	683		
<i>Razvoj baroka: Đanlorenco Bernini</i>	683		
<i>Klasična alternativa: Alesandro Algardi</i>	686		
SLIKARSTVO U ŠPANIJI	688	22. Rokoko	757
<i>Španske mrtve prirode: Huan Sančez Kotan</i>	688	FRANCUSKA: USPON ROKOKOA	758
<i>Napulj i Karavađov uticaj: Husepe de Ribera</i>	688	<i>Slikarstvo: pusenisti protiv rubensovaca</i>	759
<i>Dijego Velaskez: Od Seviljedo dvorskog slikara</i>	689	<i>Enterijer francuskog rokočoa</i>	767
<i>Verski redovi i Zurbaran</i>	693	ENGLESKA: SLIKARSTVO I GRAFIKA	770
<i>Vrhunac pobožnosti: Bartolome Esteban Muriljo</i>	694	<i>Vilijam Hogart i narativno slikarstvo</i>	770
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Berninijeve skulptorske skice	687	<i>Tomas Gejnsboro i engleski portret</i>	771
■ PRIMARNI IZVORI: Artemizija Đentileski (1593 – oko 1653)	667	<i>Džošua Renolds</i>	773
<i>Antonio Palomino (1655–1726)</i>	692		

NEMAČKA I AUSTRIJA I ROKOKO U SREDNJOJ EVROPI	773		
<i>Johan Fišer fon Erlah</i>	775		
<i>Jakob Prandtauer</i>	775		
<i>Baltazar Nojman</i>	776		
<i>Dominikus Cimerman</i>	777		
ITALIJA	777		
<i>Đovani Batista Tjepolo i iluzionističko oslikavanje tavanica</i>	777		
<i>Kanaletto</i>	778		
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Pastelno slikarstvo	763		
■ PRIMARNI IZVORI: Žan de Žilijen (1686–1767)	762		
<i>Ser Džoša Renolds (1723–1792)</i>	774		
■ DODATNI PRIMARNI IZVORI UZ III. DEO:			
<i>Đovani Bokačo (1313–1375)</i>	782		
<i>Frančesko Petrarka (1304–1374)</i>	782		
<i>Dante Aligijeri (1265–1321)</i>	782		
<i>Karel Van Mander (1548–1606)</i>	783		
<i>Đorđo Vazari (1511–1574)</i>	784		
<i>Iz Kanona i Odluka Trentskog koncila iz 1563. godine</i>	785		
<i>Martin Luter (1483–1546)</i>	785		
<i>Đovani Pjetro Belori (1613–1696)</i>	785		
<i>Filipo Baldinuči (1625–1697)</i>	786		
<i>Konstantajn Hojgens (1596–1687)</i>	786		
<i>Ser Kristofer Ren (1632–1723)</i>	787		
ČETVRTI DEO			
MODERNO DOBA			
23. Umetnost u doba prosvetiteljstva, 1750–1789. godine	789		
RIM UOČI ŠEZDESETIH GODINA XVIII VEKA: VRELO NEOKLASICIZMA	791		
<i>Umetnički temelji neoklasicizma: Mengs, Batoni, Hamilton</i>	791		
RIM UOČI ŠEZDESETIH GODINA XVIII VEKA: VRELO ROMANTIZMA	793		
NEOKLASICIZAM U ENGLESKOJ	795		
<i>Skulptura i slikarstvo: historicizam, moralnost i antika</i>	795		
<i>Nastanak savremenog istorijskog slikarstva</i>	798		
<i>Arhitektura i enterijeri: paladijevska obnova</i>	799		
RANI ROMANTIZAM U ENGLESKOJ	802		
<i>Arhitektura i projektovanje pejzaža: uzvišeno i živopisno</i>	802		
<i>Slikarstvo: suživot razuma i osećanja</i>	805		
NEOKLASICIZAM U FRANCUSKOJ	808		
<i>Arhitektura: Racionalni klasicizam</i>	808		
<i>Uzvišenost u neoklasicističkoj arhitekturi: strogost i vizionarstvo</i>	811		
<i>Slikarstvo i skulptura: izražavanje vrednosti prosvetiteljstva</i>	814		
<i>Vrhunac neoklasicizma: slike Žaka-Luja Davida</i>	817		
■ MATERIJALI I TEHNIKE:			
<i>Džosaja Vedžvud i klasicistički porcelan</i>	796		
■ PRIMARNI IZVORI: Deni Didro (1713–1784)	816		
<i>Etjen Žan-Antoan Delekliz (1781–1863)</i>	818		
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:			
<i>Neuhvatljivo značenje Vestove Smrti generala Vulfa</i>	799		
24. Umetnost u doba romantizma, od 1789. do 1848. godine	823		
SLIKARSTVO	825		
<i>Španija: Fransisko Goja</i>	825		
<i>Engleska: Duhovni intenzitet i veza s prirodom</i>	827		
<i>Nemačka: Fridrihov panteistički pejzaž</i>	834		
<i>Amerika: pejzaž kao metafora i omiljenost tog žanra</i>	835		
<i>Francuska: neoklasično slikarstvo u razdoblju romantizma</i>	838		
<i>Francuska: romantizam u slikarstvu i romantičarski pejzaž</i>	842		
<i>Romantičarsko pejzažno slikarstvo</i>	848		
SKULPTURA	850		
<i>Neoklasična skulptura u razdoblju romantizma: Antonio Kanova</i>	851		
<i>Francuska romantičarska skulptura: raskid s klasičnim uzorom</i>	852		
ROMANTIZAM U ARHITEKTURI	853		
<i>Engleska uzvišenost i slikovitost</i>	853		
<i>Amerika: antički stil za novu republiku</i>	856		
<i>Francuska: carski stil – ampir</i>	857		
<i>Nemačka: stvaranje nove Atine</i>	858		
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Blejkov postupak otiskivanja	829		
■ PRIMARNI IZVORI:			
<i>Džon Konstabl (1776–1837)</i>	830		
<i>Ežen Delakroa (1798–1863)</i>	846		
25. Doba pozitivizma: realizam, impresionizam i prerafaeliti, 1848–1885. godine	861		
REALIZAM U FRANCUSKOJ	862		
<i>Realizam četrdesetih i pedesetih godina XIX veka: slikanje novog društvenog stanja</i>	863		
<i>Napad realista na akademske vrednosti i građanski ukus</i>	868		
<i>Impresionizam: Drugačija vrsta realizma</i>	873		
SLUŽBENA UMETNOST I NJENI PRIMERI	868		
BRITANSKI REALIZAM	881		
<i>Prerafaelitsko bratstvo</i>	882		
<i>Estetski pokret: lična psihologija i potisnuti erotizam</i>	884		
REALIZAM U AMERICI	888		
<i>Naučni realizam: Tomas Akins</i>	888		
<i>Ikonički prikaz i naturalistički pejzaž: Vinslou Homer i Albreht Birštat</i>	889		

FOTOGRAFIJA: MEHANIČKI MEDIJ ZA MASOVNU UMETNOST	892
<i>Prve inovacije</i>	892
<i>Snimanje sveta</i>	892
<i>Izveštavanje o novostima: fotoreportaže</i>	896
<i>Fotografija kao umetnost: piktorijalizam i kombinovano štampanje</i>	896
ARHITEKTURA I INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA	898
<i>Stakleno-gvozdene konstrukcije: železničke stanice i izložbene palate</i>	898
<i>Istorijski eklekticizam i tehnologija</i>	899
<i>Najava budućnosti: Ajfelov toranj</i>	900
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Impresionistička teorija boje	876
■ PRIMARNI IZVORI:	
<i>Lila Kabot Peri (1848.–1933)</i>	874
<i>Džejs Abot Maknil Visler (1834–1903)</i>	889
<i>Šarl Bodler (1821–1867)</i>	898
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
<i>Umetnička slava i promene u metodologiji istorije umetnosti</i>	890

26. Ka napretku i od njega: postimpresionizam, simbolizam i ar nuvo, 1880–1905. 903

POSTIMPRESIONIZAM	905
<i>Pol Sezan: u susret apstrakciji</i>	905
<i>Žorž Sera: u potrazi za društvenom i slikarskom harmonijom</i>	908
<i>Anri de Tuluz-Lотрек: umetnost za polusvet</i>	911
<i>Vinsent van Gog: izražavanje bojom i simbolom</i>	912
<i>Pol Gogen: bekstvo od modernosti</i>	916
SIMBOLIZAM	918
<i>Nabi</i>	919
<i>Druge simbolističke vizije u Francuskoj</i>	919
<i>Simbolizam van Francuske</i>	922
<i>Tendencije simbolizma u američkoj umetnosti</i>	925
<i>Rodenova skulptura</i>	927
AR NUVO I POTRAGA ZA MODERNIM DIZAJNOM	928
<i>Javni i privatni prostori ar nuvoa</i>	930
AMERIČKA ARHITEKTURA: ČIKAŠKA ŠKOLA	933
<i>Henri Hobson Ričardson: postavljanje temelja moderne arhitekture</i>	933
<i>Luis Salivan i prvi neboderi</i>	934
<i>Frenk Lojd Rajt i prerijiske kuće</i>	935
FOTOGRAFIJA	937
<i>Piktorijalizam i fotosecesija</i>	938
<i>Dokumentarna fotografija</i>	940
<i>Fotografija pokreta i pokretne slike</i>	941
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Litografija	911
■ PRIMARNI IZVORI: Pol Sezan (1839–1906)	907
<i>Pol Gogen (1848–1903)</i>	917
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
<i>Feministička istorija umetnosti</i>	926

27. Ka apstrakciji: revolucija modernizma 1904–1914. 945

FOVIZAM	946
KUBIZAM	949
<i>Promišljanje i razbijanje tradicije:</i>	
<i>Gospođice iz Avinjona</i>	949
<i>Analitički kubizam: Pikašo i Brač</i>	952
<i>Sintetički kubizam: moć kolaža</i>	953
UTICAJ FOVIZMA I KUBIZMA	954
<i>Nemački ekspresionizam</i>	954
<i>Austrijski ekspresionizam</i>	961
<i>Kubizam u Parizu posle Pikaša i Brača</i>	962
<i>Italijanski futurizam: aktivizam i umetnost</i>	963
<i>Kubofuturizam i suprematizam u Rusiji</i>	966
<i>Kubizam i fantazija: Mark Šagal i Đorđo de Kiriko</i>	967
MARSEL DIŠAN I DILEMA MODERNE UMETNOSTI	970
MODERNISTIČKA SKULPTURA: KONSTANTIN BRANKUZI I ARISTID MAJOL	971
AMERIČKA UMETNOST	974
<i>„Aš-kan“ škola</i>	974
<i>Izložba Armori: modernizam dolazi u Ameriku</i>	974
<i>Prvi američki modernisti: Artur Dav i Marsden Hartli</i>	974
RANA MODERNA ARHITEKTURA U EVROPI	976
<i>Austrijska i nemačka moderna arhitektura</i>	976
<i>Nemačka ekspresionistička arhitektura</i>	979
■ MATERIJALI I TEHNIKE:	
<i>Drvorez u nemačkom ekspresionizmu</i>	958
■ PRIMARNI IZVORI:	
<i>Vasilij Kandinski (1866–1944)</i>	960
<i>Kazimir Maljevič (1878–1935)</i>	969
■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
<i>Mit o primitivnom</i>	951
28. Umetnost između dva rata 983	
DADAIZAM	984
<i>Dadaizam u Cirihu: Žan (Hans) Arp</i>	985
<i>Dadaizam u Njujorku: Marsel Dišan</i>	986
<i>Berlinski dadaizam</i>	987
<i>Kelnski dadaizam</i>	991
<i>Pariski dadaizam: Men Rej</i>	992
NADREALIZAM	993
<i>Pikašo i nadrealizam</i>	993
<i>Nadrealizam u Parizu</i>	996
<i>Veristički nadrealizam: Magrit i Dali</i>	998
<i>Nadrealistički objekat</i>	1000
ORGANSKE SKULPTURE	1001
<i>Žan Arp i Aleksandar Kalder u Parizu</i>	1003
<i>Henri Mur i Barbara Hepvort u Engleskoj</i>	1003

STVARANJE UTOPIJA	1004	UMETNOST S DRUŠTVENIM ZADATKOM	1065
<i>Ruski konstruktivizam: produktivizam i utilitarizam</i>	1004	<i>Ulična fotografija</i>	1066
<i>Neoplasticizam (De Stijl) i univerzalni poredak</i>	1007	<i>Afričkoamerička umetnost: etnički identitet</i>	1066
<i>Bauhaus: stvaranje „ novog čoveka“</i>	1009	<i>Feministička umetnost: Džudi Čikago i rodni identitet</i>	1069
<i>Mašinska estetika</i>	1012	KASNA MODERNISTIČKA ARHITEKTURA	1070
UMETNOST U AMERICI: MODERNA, DUHOVNOST I REGIONALIZAM	1017	<i>U produžetku međunarodnog stila:</i>	
<i>Grad i industrija</i>	1017	<i>Ludvig Mis van der Roe</i>	1070
<i>Ar deko i međunarodni stil</i>	1017	<i>Skulpturalna arhitektura: referencijalna masa</i>	1070
<i>U potrazi za duhovnošću</i>	1020	■ PRIMARNI IZVORI: Džekson Polok (1912–1956)	1040
<i>Regionalizam i nacionalni identitet</i>	1021	<i>Roj Lihtenštajn (1923–1997)</i>	1053
<i>Harlemska renesansa</i>	1023	<i>Frenk Stela (rođen 1936)</i>	1057
MEKSIČKA UMETNOST: U POTRAZI ZA NACIONALNIM IDENTITETOM	1024	<i>Romari Birden (1911–1988)</i>	1067
<i>Dijego Rivera</i>	1026	■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
<i>Frida Kalo i Manuel Alvarez Bravo</i>	1026	<i>Proučavajući predmet kojeg nema</i>	1062
UOČI DRUGOG SVETSKOG RATA	1027		
<i>Amerika: propast moderne</i>	1029		
<i>Evropa: uspon fašizma</i>	1029		
■ MATERIJALI I TEHNIKE: Armirani beton	1031		
■ PRIMARNI IZVORI: Hana Heh (1889–1978)	1013		
<i>Barbara Hepvort (1903–1975)</i>	991		
<i>Pit Mondrijan (1872–1944)</i>	1006		
<i>Le Korbizje (1886–1965)</i>	1008		
	1014		
29. Od posleratnog perioda do postmoderne 1945–1980.	1037		
EGZISTENCIJALIZAM U NJUJORKU: APSTRAKTNI EKSPRESIONIZAM	1038		
<i>Prelaz s nadrealizma na apstraktni ekspresionizam: Aršile Gorki</i>	1038		
<i>Apstraktni ekspresionizam: akciono slikarstvo</i>	1039		
<i>Apstraktni ekspresionizam: slikarstvo bojenog polja</i>	1042		
<i>Njujorška skulptura: Dejvid Smit i Lujza Nevelson</i>	1043		
EGZISTENCIJALIZAM U EVROPI: FIGURATIVNI EKSPRESIONIZAM	1045		
<i>Žan Dibife</i>	1045		
<i>Fransis Bejkon</i>	1046		
ODBACIVANJE APSTRAKTNOG EKSPRESIONIZMA: AMERIČKA UMETNOST PEDESETIH I ŠEZDESETIH GODINA	1046		
<i>Ponovno prikazivanje života i slikarstvo seciranja</i>	1046		
<i>Ambijenti i umetnost performansa</i>	1049		
<i>Pop-art: potrošačka kultura kao tema</i>	1051		
FORMALISTIČKA APSTRAKCIJA ŠESTE I SEDME DEцениJE XX VEKA	1055		
<i>Formalističko slikarstvo</i>	1055		
<i>Formalistička skulptura</i>	1058		
PLURALISTIČKE SEDAMDESETE: POSTMINIMALIZAM	1059		
<i>Postminimalistička skulptura: geometrija i emocija</i>	1059		
<i>Umetnost oblikovanja zemlje i umetnost specifičnog mesta</i>	1061		
<i>Konceptualna umetnost: umetnost kao ideja</i>	1063		
<i>Televizijska umetnost: Nam Džun Pajk</i>	1064		
		30. Postmoderno doba: umetnost posle 1980.	1077
		ARHITEKTURA	1079
		<i>Postmoderna arhitektura: referentni stil</i>	1079
		<i>Nova moderna: hajtek arhitektura</i>	1083
		<i>Dekonstruktivizam: suprotstavljanje modernističkom autoritetu</i>	1085
		<i>Arhitektura, iskustvo i sećanje: Danijel Libeskind</i>	1089
		POSTMINIMALIZAM I PLURALIZAM: BEZGRANIČNE MOGUĆNOSTI	1089
		<i>Povratak slikarstva</i>	1090
		<i>Skulptura</i>	1092
		<i>Dekonstrukcija umetnosti: kontekst kao značenje</i>	1094
		<i>Moć instalacije i videoumetnosti</i>	1098
		<i>Mnogi stilovi, jedan umetnik: Feliks Gonzales-Tores</i>	1101
		<i>Zaokupljenost telom</i>	1102
		<i>Svetska umetnost: Cai Guoceng</i>	1104
		■ MATERIJALI I TEHNIKE:	
		<i>Arhitektonsko projektovanje uz pomoć računara</i>	1088
		■ PRIMARNI IZVORI: Sindi Šerman (rođena 1954)	1099
		<i>Ilja Kabakov (rođen 1933)</i>	1101
		■ IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI:	
		<i>Promenjivo tržište umetničkih predmeta</i>	1105
		■ DODATNI PRIMARNI IZVORI UZ ČETVRTI DEO:	
		<i>Ser Vilijam Čembers (1723–1796)</i>	1108
		<i>Žan-Ogist-Dominik Engr (1780–1867)</i>	1108
		<i>Roza Boner (1822–1899)</i>	1108
		<i>Luis Salivan (1856–1924)</i>	1109
		<i>Paul Šerbart (1863–1914)</i>	1109
		<i>Filipo Tomazo Marineti (1876–1944)</i>	1109
		<i>Andre Breton (1896–1966) i Lav Trocki (1879–1940)</i>	1110
		<i>Eva Hese (1936–1970)</i>	1110
		<i>Rozalind Kraus (rođena 1940)</i>	1110
		Rečnik	Rečnik I
		Bibliografija	Bibliografija I
		Indeks	Indeks I
		Zahvalnost	Zahvalnost I

Predgovor

DOBRO DOŠLI U SEDMO IZDANJE JANSONOVE KLASIČNE ZBIRKE TEKSTOVA, zvanično prekrštene u *Jansonova istorija umetnosti*, da bi se istakla povezanost s knjigom koja je brojne naraštaje studenata uvela u istoriju umetnosti. Mnogima od nas koji držimo predavanja iz istorije umetnosti Jansonovo ime je sinonim za predmet koji predajemo.

U vreme kad je Prentis hol 1962. godine prvi put štampao *Istoriju umetnosti*, Džon. F. Kenedi je još bio u Beloj kući, a Endi Vorhol je tek započinjao svoju umetničku karijeru. Janson je ponudio čitaocima čvrstu usredsređenost na zapadnu umetnost, značajno razmatranje tehnike i stila i jasno stanovište. Istorija umetnosti, kako je rekao Janson, ne sastoji se samo od nizanja istorijski važnih umetničkih predmeta već je ona njihovo međusobno povezivanje upoređivanjem istorije i istorije stilova i stilskih promena u umetnosti. Jansonov tekst se usredsredio na vizuelne i tehničke osobine predmeta o kojima raspravlja, često na vrlo rečit način. *Istorija umetnosti* H. V. Jansona pomogla je da se uspostavi kanon istorije umetnosti za mnoge naraštaje naučnika i studenata.

Iako u velikoj meri prepravljeno, ovo novo izdanje ide Jansonovim stopama u bitnim pitanjima: ograničava se na zapadnu tradiciju uz dodavanje poglavlja o islamskoj umetnosti i njenoj vezi sa zapadnom umetnošću. (Oni među nama koji poznaju rana Jansonova izdanja prisetiće se da je u prvom izdanju bila obuhvaćena i islamska umetnost.) Naglasak je na raspravi o umetničkom delu, njegovoj izradi i njegovim vizuelnim obeležjima. Značajan deo analize je i razmatranje o doprinosu umetnika. Ovo izdanje je sastavljeno prema zamislama koje je postavio Janson, ali su dodata posebna poglavlja o renesansi u severnoj Evropi, italijanskoj renesansi, baroknoj umetnosti i visokoj renesansi, uz stilske podele za ključna razdoblja modernog doba; ono takođe govori o tome kako se umetnost s vremenom menjala u kulturama koje Evropa smatra svojom baštinom, a koje su Amerikanci primili zahvaljujući svojoj povezanosti s Evropom.

ŠTA JE NOVO U JANSONOVOJ ISTORIJI UMETNOSTI?

„*Istorija umetnosti je preopširno područje da bi ga ma koji pojedinac podjednako stručno obuhvatio.*“

H. V. JANSON, iz predgovora prvom izdanju *Istorije umetnosti*

Jansonova istorija umetnosti, sedmo izdanje, rezultat je ponovnog viđenja grupe naučnika specijalizovanih za različita područja koji su uveliko produbili raspravu o umetničkim delima. Tekstu dodajemo nova otkrića na našim područjima, uključujući i nova arheološka nalazišta poput *Kočijaša iz Mocije*, nove dokumentarne podatke kao što su oni koji se odnose na Učelovu *Bitku kod San Romana*; nova tumačenja kao što je ono o važnosti nacionalizma za razvoj romantizma.

Nova organizacija i naglasak na kontekstu

Većina poglavlja preuređena je tako da dela budu uklopljena u hronološku raspravu umesto da se o njima raspravlja zasebno, što je bilo obeležje više formalističkog pristupa ranijih izdanja. Iako, kao i Janson, uočavamo povezanost među umetničkim delima, naglašavamo njihovu ulogu, istorijske okolnosti u kojima su ona nastala, te mecenatstvo. Istražujemo, pored ostalog, kako su umetnička dela ponekad zloupotrebljavana u korist pojedinih političkih i društvenih snaga.

Tumačenje kultura

Istorija zapadne umetnosti obuhvata različita hronološka i kulturna razdoblja koja razmatramo kao zasebne celine. Tako etrusku umetnost predstavljamo kao svedočanstvo etruske kulture, a ne kao preteču rimske umetnosti ili sledbenicu grčke. Uviđajući ograničenost našeg znanja o pojedinim istorijskim razdobljima, ispitujuemo kako istoričari umetnosti donose zaključke na osnovu umetničkih dela. Izdvojena celina pod naslovom *Pogled istoričara umetnosti* omogućuje studentima da sagledaju kako ta disciplina funkcioniše, a takođe i bolji uvid u metode koje istoričari umetnosti koriste u stručnim raspravama. *Primarni izvori*, osobenost koja karakteriše mnoga Jansonova izdanja, uvršteni su u svako poglavlje da bi potkrepili analize i još bolje obavestili studente o kulturama o kojima se raspravlja.

Žene u istoriji umetnosti

Drugo važno obeležje ovog izdanja *Istorije umetnosti* jeste veća zastupljenost žena o kojima raspravljamo kao o umetnicama i pokroviteljicama umetnosti i vernim uživaocima umetničkih dela. Nadahnuti savremenim pristupom istoriji umetnosti, takođe se bavimo prikazivanjem žena kao izraza posebnih kulturoloških predstava ženskog bića ili kao simbola.

Predmeti, mediji i tehnike

U ovo izdanje uvršteni su mnogi novi predmeti, sa željom da se izraze promene nastale u ovoj oblasti. Oko dvadeset pet odsto takvih predmeta novi su dodaci knjizi. Mediji o kojima raspravljamo obogaćeni su ne samo novim umetničkim formama kao što su instalacije i grnčarska umetnost već i takozvanim manje važnim granama umetnosti ranijih razdoblja, kao što su tapiserija, metalni predmeti i porcelan. Rasprave u okvirima naslovljenim *Materijali i tehnike* osvetljavaju ovu dimenziju istorije umetnosti.

Slike

Ne samo što su predstavljeni novi predmeti već su sve reprodukcije u knjizi obnovljene i stručno proverene da bi se potvrdila njihova vernost originalu. Nove fotografije smo dobili neposredno iz ustanova koje ih čuvaju da bismo bili sigurni da posedujemo najtačnije i najverodostojnije ilustracije. Nabavili smo sve slike u boji do kojih smo mogli doći. Da bismo bolje pomogli studentima i profesorima tražili smo dozvolu za elektronsku upotrebu u obrazovne svrhe, tako da će profesori koji usvoje *Jansonovu istoriju umetnosti* dobiti pristup izvanrednoj arhivi visokokvalitetnih digitalnih slika (preko 300) za korišćenje na predavanjima. (Videti niže pojedinosti o Prentice Hall Digital Art Library.)

Prerada po poglavljima

Svako poglavlje proveravalo je po šest stručnjaka i kako su ih svi podjednako iscrpno pregledali, promene teksta su i suviše velike da bismo ih mogli do u tačine navesti. Svrha svake promene jeste da tekst postane što korisniji profesorima i studentima koji izučavaju istoriju umetnosti. Nabrojaćemo najznačajnije promene u ovom izdanju:

UVOD U UMETNOST:

Ovo potpuno novo poglavlje daje nam uvid u umetničko-istorijske modele i opise umetničko-istorijske terminologije, te prikaz važnih pitanja u ovoj grani nauke.

1. POGLAVLJE: UMETNOST PREISTORIJSKOG DOBA

Prošireno je da bi se mogli obuhvatiti podaci o različitim uslovima u kojima nalazimo umetnička dela. Raspravlja o metodama koje naučnici (istoričari umetnosti kao i antropolozi) koriste da bi shvatili suštinu umetničkog dela. Nudeći širok raspon tumačenja, tekst otkriva zašto naučnici rekonstruišu preistorijski svet onako kako to čine.

2. POGLAVLJE: DREVNA UMETNOST BLISKOG ISTOKA

Prošireno je i tako reorganizovano da bi odvojeno prikazalo kulture koje su uporedo cvetale na starom Bliskom istoku.

3. POGLAVLJE: EGIPATSKA UMETNOST

Sadrži osavremenjenu raspravu o egipatskom pogledu na svet, a takođe i veći broj dela koja prikazuju žene, kao što je izvanredni *Portret kraljice Tij*.

4. POGLAVLJE: EGEJSKA UMETNOST

Istražuje način na koji proučavanjem umetničkih dela i arhitekture formiramo svoje znanje o starom društvu. Ističe i pojedince koji su doprineli našem upoznavanju s tim društvima, kao što su Hajnrh Šliman i ser Artur Evans.

5. POGLAVLJE: GRČKA UMETNOST

Ovom poglavljju dodata su značajna nova dela kao što je veličanstveni *Kočijaš iz Mocije*. Organizacija poglavlja korenito je izmenjena da bi se više držala hronološkog načela, a manje podele po granama umetnosti. Sadrži širu raspravu o atinskom Akropolju i helenističkoj umetnosti u celini.

6. POGLAVLJE: ETRURSKA UMETNOST

Izmenjena je rasprava o etruskoj umetnosti da bi ona bila ocenjena kao samosvojna vizuelna kultura, a ne samo kao nastavak grčke umetnosti i preteča rimske. Uvrštena je arhitektura palate Murlo.

7. POGLAVLJE: RIMSKA UMETNOST

Donosi znatno proširen onaj deo koji se odnosi na umetnost u doba Republike i širu raspravu o arhitekturi uopšte. Uvrštena su nova dela, kao što je veličanstveno pozorište u Pompeji. Organizacija je i ovde korenito izmenjena i sledi hronološko načelo, a ne podelu po granama umetnosti.

8. POGLAVLJE: RANOHRISĆANSKA I VIZANTIJSKA UMETNOST

Naglasak je na promenama i političkim dimenzijama ranohrišćanske umetnosti koje su se pojavile kad je hrišćanstvo prihvaćeno kao zvanična religija Rimskog carstva. Dublje se raspravlja o arhitekturi i naglašava način na koji su građevine doživljavane. Ispituje se ikonografija (tj. smisao) upotrebljenih formi. U poglavljju je proširena rasprava o ikonama i o ikonoboračkoj krizi.

9. POGLAVLJE: ISLAMSKA UMETNOST

Ponovo se u knjigu uvodi islamska umetnost, s težnjom da se da dobar opšti pregled i naglasi veza između islamske umetnosti i umetnosti zapadne Evrope. Istražene su mnoge zajedničke vrednosti tih dvaju tipova umetnosti.

10. POGLAVLJE: UMETNOST RANOG SREDNJEG VEKA

Proširuje se rasprava o manje značajnim umetnostima u tom ranom razdoblju. Raspravlja se temeljitije o irskim rukopisima, njihovom

značenju i odnosu prema rimskoj umetnosti. Proširuje se rasprava o političkim i društvenim ciljevima Karla Velikog i o korišćenju umetnosti za unapređenje tih ciljeva. Stavljen je jači naglasak na posmatranje i prikazivanje žena u to doba.

11. POGLAVLJE: ROMANIČKA UMETNOST

Proširena je rasprava o umetnosti hodočasničkih puteva tako da su obuhvaćene katedrala svetog Vinsensa u Kardoni i opatija Sen Ženi de Fonten. Naglašava se uloga žene kao subjekta i kao zaštitnice umetnosti. Novi raspored u poglavlju omogućuje integraciju različitih sredstava kako bi se bolje shvatilo da, uprkos suštinskim razlikama, dela pokazuju zajedničke težnje, ali i strepnje.

12. POGLAVLJE: GOTIČKA UMETNOST

Izostavljena je italijanska umetnost (koja se sada nalazi u 13. poglavlju), kao i neki spomenici internacionalnog stila (sada u 14. poglavlju). Iscrpnije se govori o razvoju gotičke arhitekture, a uvedeni su i novi primeri (npr. enterijer crkava Notr Dam u Laonu i Notr Dam u Parizu). Dodata je rasprava o crkvi Sen Šapel i o španskoj gotičkoj umetnosti.

13. POGLAVLJE: UMETNOST ITALIJE XIII I XIV VEKA

Izdvaža prilike u XIII i XIV veku u Italiji od ostale Evrope da bi se istakla njena posebna uloga mosta između srednjovekovne i renesansne umetnosti. Nova dela su *Blagovesti* Simonea Martinija i *Put spasenja* Andrea da Firence u Španskoj kapeli. Dodati su deo o severnoj Italiji u XIV veku.

14. POGLAVLJE: UMETNIČKE INOVACIJE U SEVERNOJ EVROPI XV VEKA

Nova struktura poglavlja, koje se sada nalazi ispred poglavlja o italijanskoj umetnosti XV veka, integriše umetnička dela jednog posebnog vremena i prostora da bi se naglasio istorijski kontekst. Osavremenjuje rasprave o ključnim delima. Podrobno se bavi štampom i štampanom knjigom.

15. POGLAVLJE: RANA RENESANSA U ITALIJI XV VEKA

Smešta umetnost u specifično vreme i geografsko područje i raspravlja o različitim medijima u odnosu na kontekst. Ističe ulogu pokroviteljstva. Uvodi nove delove u umetnost izvan Firence. Bavi se *cassone* panelima i drugim umetničkim delima namenjenim domaćoj upotrebi. Obuhvata Fra Anđelikove *Blagovesti* u crkvi svetog Marka, Bruneleskijev *Dom za nahočad*, dela Pjera dela Frančeske za dvorac u Urbinu i Mantenjenu sliku *Camera Picta*.

16. POGLAVLJE: VISOKA RENESANSA U ITALIJI, OD 1495. DO 1520. GODINE

Objašnjava zašto se grupa koju čine šestorica najvažnijih umetnika i dalje obrađuje u monografijama. Usredsređuje se na razdoblje između 1495. i 1520. godine, tako da su pozni Mikelandelo i Tician premešteni u 17. poglavlje. Dodati su Leonardov crtež *Vitruvijskog čoveka (Zakona o proporcijama)* i Mikelandelova rimska *Pijeta*. Osavremenjuje rasprave o umetnosti obuhvatajući Leonardovu *Madonu među stenama* i Đordoneovu *Oluju*.

17. POGLAVLJE: POZNA RENESANSA I MANIRIZAM U ITALIJI XVI VEKA

Sledi geografski prikaz koji počinje Firencem pod vladavinom vojvoda Medičija, zatim se nastavlja s Rimom, severnom Italijom i Venecijom. Ističe se dvorsko i papsko pokroviteljstvo kao i osnivanje Slikarske akademije. U raspravu su uvršteni pozni Mikelandelo i Tician. Nove rasprave obuhvatile su Broncina, Ticianovu *Veneru urbinsku* i delo Lavinije Fontane.

18. POGLAVLJE: RENESANSA I REFORMACIJA U SEVERNOJ EVROPI U XVI VEKU

U ovom poglavlju su predstavljena umetnička dela u pet različitih geografskih područja. Među raspravama o reformaciji i drugim krizama razmatra se i širenje italijanskog renesansnog stila i razvoj lokalnih tradicija. Sadrži nove rasprave o *Izenhajmskom oltaru*.

19. POGLAVLJE: BAROK U ITALIJI I ŠPANJI

Ispituju se uloge Karavađa i Berninija u protivreformaciji. Raspravlja se o verskim redovima i o papstvu, a s više razumevanja se gleda na ulogu žena, žena-umetnica, na sirotinju, ljude s ulice i na intimni život u XVII veku. Novi radovi obuhvataju Berninijev *Baldahin svetog Petra* i *bozzeto* za jednu njegovu skulpturu, zatim Velaskeзов portret *Huan de Pareha* i *Autoportret kao alegorija slikanja* Artemizije Đentilesku.

20. POGLAVLJE: BAROK U NIZOZEMSKOJ

Ispituje političke i religijske razlike kao i umetničke veze u Nizozemskoj. Istražuje Rubensovo delo ispitivanjem njegove radionice. O ideji otvorenog tržišta raspravlja se unutar diskusije o nizozemskom pejzažu, mrtvoj prirodi i žanr-slikarstvu u severnoj Evropi. Dodata su dela Judite Lajster i Klare Peters, a s raspravom o Rahel Rojsh tekst se usredsređuje na novi status tih umetnica.

21. POGLAVLJE: BAROK U FRANCUSKOJ I ENGLLESKOJ

Bavi se konceptom klasicizma na slikama Pusena i u arhitekturi Džouns i ser Kristofera Rena. Nova dela obuhvataju Pusenove slike *Germanikova smrt* i *Pejzaž sa sv. Jovanom na Patmosu*, te Lebreinov crtež izraza lica i Renov toranj crkve Sent Meri le Bou.

22. POGLAVLJE: ROKOKO

Istražuje doba Luja XV koristeći nove primere Vatoa i Fragonara, među kojima *Tablu za Žersenovu trgovinu* i *Ljuljašku*. Uvodi pastele Rozalbe Karijere i *Portret Marije-Antoanete s decom* Viže-Lebreнове. Primerak porcelana iz Sevr naglašava značaj dekorativne umetnosti u tom periodu.

23. POGLAVLJE: UMETNOST U DOBA PROSVETITELJSTVA, 1750–1789. GODINE

Izmenjeno je da bi se razdoblje između 1750. i 1789. naglasilo više nego neoklasicizam. Ističe neoklasicističko oslanjanje na logiku, moral i klasičnu prošlost, ali istovremeno ukazuje na sve veću važnost osećanja, iracionalnog i uzvišenog. Sadrži dela umetnika kao što su Mengs, Batoni, Hamilton, Rajt od Darbija, Gejbrijel i Pejr.

24. POGLAVLJE: UMETNOST U DOBA ROMANTIZMA, OD 1789 DO 1848. GODINE

Ovo sasvim izmenjeno poglavlje definiše romantizam i naglašava važnost osećanja, slobode pojedinca i ličnog iskustva. Istražuje maštu, genijalnost, prirodu, egzotiku. Stavlja romantizam u kontekst uočenih slabosti prosvetiteljstva i Francuske revolucije. Snažnije ističe nacionalizam kao temu romantizma.

25. POGLAVLJE: DOBA POZITIVIZMA: REALIZAM, IMPRESIONIZAM I PRERAFELITI, 1848–1885.

Organizovano je oko ideje pozitivizma, oslanja se na čvrste činjenice i dramatične društvene preobražaje koje su zabeležili umetnici. Proširuje raspravu o fotografiji. Usredsređuje se na korišćenje gvožđa u inženjerstvu i u arhitekturi, posebno na primerima Kristalne palate i Ajfelovog tornja. Povezuje Rodena sa simbolizmom. Spominje Domjea i Mijea u raspravi o realizmu.

26. POGLAVLJE: KA NAPRETKU I OD NJEGA: POSTIMPRESIONIZAM, SIMBOLIZAM I AR NUVO, 1880–1905.

Naglašava istorijski kontekst, a ne toliko modernističku tradiciju. Ističe uznemirujuću psihologiju tog razdoblja i njen izraz u umetnosti. Frenka

Lojda Rajta ovde smešta u okvir Čikaške škole. Odeljak o fotografiji sada obuhvata sliku Gertrude Kezebir *Blažena ti među ženama*, o kojoj se govori u feminističkom kontekstu. Sadrži i jedno Lartigovo delo.

27. POGLAVLJE: KA APSTRAKCIJI: REVOLUCIJA MODERNIZMA 1904–1914.

Prvo od triju poglavlja o modernoj umetnosti koja su temeljno hronološki rekonstruisana; unutrašnja reorganizacija urađena je na tematskom principu. Naglašava društvene snage čiji je ishod bio koreniti formalni i stilski razvoj između 1904. i 1914. sa apstrakcijom kao vrhuncem. Snažno ističe ulogu Dišana. Dodaci obuhvataju Brakovu *Portugalku* i Dišanov *Akt koji silazi niz stepenice br. 2*. Znatno revidira pogled na američku umetnost.

28. POGLAVLJE: UMETNOST IZMEĐU DVA RATA

Strukturisano oko uticaja Prvog svetskog rata i potrebe stvaranja utopija i otkrivanja viših stvarnosti, koje se naročito manifestuju u nadrealizmu. Hronološki i geografski obrađuje dadaistički pokret. Sadrži podužu raspravu o Dišanu u Njujorku, dodaje *Fontanu*. Predstavlja filmove kakve vidimo na delima Mena Reja i Dalija. Obuhvata raspravu o Mondrijanu i o arhitekturi pravca De Stijl, te umetnike i arhitekte Bauhausa.

29. POGLAVLJE: OD POSLERATNOG

PERIODA DO POSTMODERNE 1945–1980.

Naglašava uticaj Kejžda i Raušenberga na razvoj američke umetnosti. Dodaje Brehtovu konceptualnu umetnost te hepenege i „instalacije“ Kaproua. Ostali dodaci predstavljaju Raša, Flavina i Seraa, kao i nova istraživanja Nam Džun Pajka i Eve Hese. Usredsređuje se na etnički identitet i problem pola i dodaje umetnike Dejvida Hamonsa i Džudi Čikago.

30. POGLAVLJE: POSTMODERNO DOBA:

UMETNOST POSLE 1980.

Koncepciju postmodernizma predstavlja jasnim i jednostavnim rečima. Naglašava pluralizam tog razdoblja i stav o umetnosti koja nema granica. Dodaje arhitekte kao što su Venturi, Mur, Džonson, Zaha Hadid, Libeskind i Pjano i umetnike kao što su Baskijat, Holcer, Polke, Viola, Gonzales-Tores, Smit, Hirst i Caj Guocong.

BIBLIOGRAFIJU je temeljno ažurirala Meri Kler Alterhofen, Biblioteka likovnih umetnosti, Biblioteka Harvardskog univerziteta.

NOVE KARAKTERISTIKE SVAKOG POGLAVLJA

STUDENTI ISTORIJE UMETNOSTI POKUŠAVAJU DA OVLADAJU MNOGIM RAZLIČITIM VEŠTINAMA

– u tome im *Jansonova istorija umetnosti* pomaže divnim reprodukcijama i ozbiljnim tekstovnim pristupom. Da bi lakše usvojili gradivo u knjigu su dodati:

- **MATERIJALI I TEHNIKE**
- **IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI**
- **UMETNOST U VREMENU**
- **PRIMARNI IZVORI**
- **SAŽECI**

MATERIJALI I TEHNIKE

Ilustracije i objašnjenja postupaka koje umetnici koriste

Crtaji

Srednjovekovni umetnici služili su se tehnikom crtanja da bi zabeležili isporučenike koje su videli i da bi računali svoje kompozicije za buduću upotrebu.

Ti crteži obično su rađeni perom i mastilom na pergamentu. U doba renesanse sve veća dostupnost papira proširila je upotrebu crteža i podstakla umetnike na primenu različitih sredstava za crtanje.

Najlakše su upotrebljivi mastilo i pero na papiru jer se tečno mastilo moglo preneti na papir pomoću oštrog gučjeg pera ili stila. Ponekad su oblici nacrtani mastilom kasnije senđeni (glavnom razređenim mastilom) pomoću četkice. Neki umetnici više su voleli da sve oblikuju tačnim sredstvom i tankom četkicom.

Umetnici su takođe crtili na relativno gruboj površini papira pomoću ugljena ili krede. Ti prirodni materijali sav su i dovoljno se meke da ostavljaju trag kad umetnik crta po papiru. Crte koje oni ostavljaju mogu biti debele ili tanke, mogu pažljivo oblikovati predmete ili biti samo nabacane brzim potezima kao podsetnik na predmet. Umetnik bi razmazao ta mekana sredstva da bi omešao obrise i dodao senčenje ili bi senčenje izveo paralelnim crticama („brusanjem“). Pogledajte, na primer, različite poteze koje Mikelandelo primenjuje kod studije crvenom kredom za Ladjku sibilu na svodu Sikstinske kapele.

Teže je bilo ovladati tehnikom srebrne igle. To je značilo upotrebu metalnog stila koji ostavlja trag na površini. Srebro je najcjenjeniji metal za tu tehniku, ali primenivalo se i olovo. Gređice se nisu mogle ispraviti, pa je za rad srebrnom iglom bila potrebna velika veština. Da bi srebro ostavilo trag na papiru trebalo je učvrstiti papir premazom smese sitno mlevene kosti i skroba (materijal nalik lepku). Takvi premazi kaškad su bili obojeni. U primeni srebrnog stila ostaju tanke crtice koje vremenom potamne.

Renesansni umetnici proširili su upotrebu crteža. Naučnici su prihvatili način izvođenja oblika pomoću crteža; umetnici su rešavali vizuelne probleme pomoću crteža. Crteže su umetnici upotrebljavali i pri sklapanju ugovora i za beleženje etapa razvoja dela, nešto kao dnevnik ili knjigu sa uzorcima.

Umetnici su isvodili i nacrtali ili doradili uzorke za veća dela kao što su freske ili tapiserije (videti sliku 16.27). Prenosivije nacrti s crteža na veće površine postzalo se na različite načine. Mogla se na njih položiti

mreža koja će pomoći u kopiranju prikaza u većem obimu. Slike za freske mogle su se izbiti deli glavnih linija nacrtu; broz se amne rignio utiskivao se prah kako bi se nacrt preneo na zid. To se zvalo punkiranje. U XVII veku crteži su postali cenjeni po sebi pa su ih skupljali umetnici, meceni i poznavaoi umetnosti. Smatralo se da crteži otkrivaju neto što završeno delo ne može da otkrije; umetnikov postupak, njegovu ličnost i na kraju – njegov genije.

Mikelandelo. Studije za Ladjku sibilu. Crvena kređa na papiru, 28 cm x 21,5 cm. Metropolitanski muzej umetnosti, Njujork. Kupljeno. Zastavština Džozefa Pulicera, 1924. (24.197.2)

izljuditi i na lunetama oko prozora. Dalje se figurale scene, naređene na starozavetne junake i proroke koji su najpoznatiji valj Hrista, odvijaju na ugaonim pandantifima. Naučnici još raspravljaju o toloskom značenju celog programa i o tome da li je Mikelandelo imao savetnike kada je razvijao teme. Dok se u sredini tavanice odvijaju Svaranje i Pad čoveka, protoci i precu predkazuju spas čovečanstva u Hristu. Izuzmemo li arhitekturu te teme su izražene gotovo isključivo pomoću ljudskog lika.

Svoti Sikstinske kapele vrvi od likova od kojih je većina u dinamičnim pozama. Na primer, kao što vidimo na slici 16.19. Lihajka sibilu (sibila je paganska prorokinja u čijim su proročanstvima hrišćani nalazili dokaze o dolasku Hrista) jedva da sedi na prestolu, a okreće se unazad da bi pridržala

knjigu. Svoje mitičke oblike duguju Mikelandelovim crtežima tela onih (videti *Materijali i tehnike*, 571 stranu). Te figure imaju takođe korzene u Mikelandelovim iscrpnim proštavanju antičke skulpture koju je želio da nadmaši. Posle rikešnja fresaka osamdesetih godina XX veka stručnjaci su počeli da cene sjaj Mikelandelovih boja i uklapanje komplementarnih boja koje je upotrebljavao za odelu (videti *Iz ngla istoričara umetnosti*, 573. strana).

Šilna energija prožima i priče u sredinjem delu. *Pri greh i Istanje iz nje* (slika 16.28) pokazuju smele, snažne nijanse boja i razdajan jezik tela koji su obelodan celog sveta. Mikelandelovi likovi puni su života, oni igraju svoje epke uloge u osudnom predelu. Levo od drveta saznanja Adam i Eva čine spiralnu kompoziciju u nastojanju da dobave

Umetnička slava i promene u metodologiji istorije umetnosti

Promena u metodologiji istorije umetnosti može ponekad da deluje na star naučnika prema umetnicima, ponekad da vaskrsne ličnosti koje su nekada bile slavnije, ali su postupno iščezle iz istorijskih knjiga. Primer za to je američki slikar Dion Singer. Sardžent (1856-1925) u svoje doba jedan od najslavnijih i finansijski najupevlijenih slikara. Može se čak smatrati spisanim američkim umetnikom koji je živio i radio u Evropi, a njegova umetnost kao da je preuzela evropske vrednosti koje su toliko američki novostu reče želeli da poseduju.

Sardžent je rođen u okrugu u Firenci, studirao je na Eklu de Bocar (škola lepih umetnosti) u Parizu, a već 1879. godine počeo je da dobija odlikovanja na salonima. Godine 1886. delimično na podstici romanjsera Henrija Džejmsa, trajno se nastanio u Londonu, a već sledeće godine prvi put je poslovno otkao u Americi, gde je postao portretista visokog društva, pa je među ostalima naslikao Vilijama Henrija Vanderbilta iz Njujorka i Izabellu Stjuart Gardner iz Bostona. Do 1892. postao je najistaknutiji portretista u Londonu, a možda i u celoj Evropi. Sardžentov uspeh delimično se zasniva na raslojivosti njegovih slika – skupocenim tkaninama i nametanju – pojačanoj dramatičnosti njegovih rafiniranih poteza i linijom.

Sardžent je bio istaknuti pripadnik avangardnog pravca u umetnosti. Sprizljuje se s Klodom Moneom pa je nabavljao njegove slike kao i Manevino divno se Velasku. Načinak je brojne impresionističke pejzaže i gradske panorame, često akvarilom. Ironičnog sudbine pao je u zaborav zbog modernizma koji se razvio u XX veku. Možda je bio njegov najstariji vladanje bojom posedovalo ona obeležja kojima su se divili modernisti, ali je njegovo delo ipak doživljavano kao konzervativno. Nije ništa ništa novo, još i gore, njegovo avangardno baratanje četkicom bilo je upakovano u staromodne formule portretisanja društva.

Sardžentova rehabilitacija započela je pedesetih godina XX veka i novim vrednovanjem upotrebe boje u njegovim impresionističkim akvarilima. Narednih decenija njegova slika je malo-pomalo rasla kako su modernisti zamenjivali postmodernisti i njihove sire vrednosti (videi 30. poglavlje). Figurativna umetnost je ponovo ušla u modu, a istoričari umetnosti su zbog načina na koji ona odražava duh vremena počeli više da je cene. Sardžentov portret izmislila se doživljavaju kao ostvarenje društva razdoblja Viktorije i kralja Edvarda, i ponog slatkošću.

Na primer, studije roda koje su počele da se pojavljuju sedamdesetih godina ovratile su se na njegovo smelo predstavljanje žena kalvo vidimo na portretu žene iz visokog društva Idit Stouka na slici *G. i gde I. N. Felps Stouka* iz 1897. godine. Umetnik nam prikazuje umetnicu i ženovinu ženu. Sardžent nam predstavlja odvažno agrisivnu gospođu Stouka koja predstavlja „Novu ženu“ s početka devete decenije XIX veka (videi stranu 903). U doba kad se ženski pokret žestoko borio za ravnopravnost, njegove žene su potvrđivale svoju nezavisnost i prikisile uobičajenim ulogama koje se vezuju za njihov pol. Ova nova žena je nezavisna i pravi se konvencionalno pristojnost iktorignjivo doba koji je žene postavlja u krug porodice. Ona je izdala u javnost; bila je obrazovana i sportskog

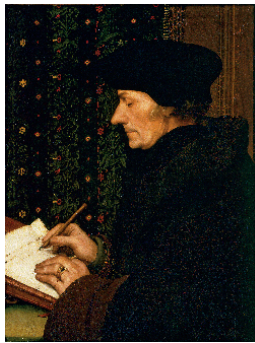
Dion Singer Sardžent, *G. i gde I. N. Felps Stouka*, 1897. godina. Ujle na platnu 214 cm x 101 cm, Metropolitan Museum of Art, Njujork. Legat Lidit Minam Felps Stouka (gda I. N.), 1938. (38.14)

duha, duhovita i obovreno seksualna. Nostalgija je namu odobru odčuju i muška odela ili ženske košuljave. Umetnost samopostrovanja ona je tražila samopostrovanje. Sardžent nam predstavlja Idit Stouka kao takvu vrstu žene i prikazuje je u iskoraku u prednji plan, ispred supruga. Za to doba takvo predstavljanje žene bilo je radikalno: odražavalo je ne samo ličnost modela i njegovu identifikaciju sa ženskim problemima, već i Sardžentovu želju da prikloni konvencijama portretisanja i očevojanjima društva.

IZ UGLA ISTORIČARA UMETNOSTI: Teme koje nam pružaju uvid u metode rada istoričara umetnosti.

UMETNOST U VREMENU

- 1502. godine – Peter Henlajn iz Nimburga izumio dšegani sat.
- Oko 1509. godine – Grinvaldov izumljenjski otkor.
- 1521. godine – na Saboru u Vormsu osuđen Martin Luter
- 1525. godine – seljačke bune podstaknute reformacijom
- 1526. godine – Cetini opozaboli Albrehta Diraera
- ponašala Nimburbga
- 1555. godine – Augurškari šir imaredu katolika i luterana

1826. Hans Holbein Mladi, *Erasmus Roterdamski*, Oko 1523. godine. Ujle na drsci, 42 cm x 31,4 cm, Muzej Lavra, Pariz

portretima, kao što je onaj Erasma Roterdamskog (slika 18.26), naslikan kratko vreme pošto se slavni pisac nastanio u Bazelu. Erasmu je bio jedan od najplodnijih humanista tog doba i vodio je prepisku s mnogim vodećim misliocima svog vremena. Holbeinov portret izražava Erasmov ugled i status. Holbein prikazuje učenička iz profila, usredsređenog na čin pisanja. Ta vrsta profilnog portretisanja bila je omiljena u Italiji u doba rane renesanse (videi sliku 15.47), premda Holbein prikazuje svoj model dok piše. Iako se odnaja na stariji italijanski uzor, Holbein prikazuje lik i njegovu okolinu sa smislom za realistične detalje. Kompozicija je jednostavna da bi se istakla usredsređenost modela na pisanje. Na ovom prikazu idealnog učenička Erasmu odiše spokojnom racionalnošću, što mu daje intelektualni ugled ranije rezervisan samo za crkvene oce. Sličnost je verovatno namerna. Erasmu se uveliko divio svetom Jeronimom, koji je prevodio Bibliju na latinski („Vulgata“) i koji mu je bio uzor za njegovo veliko delo: štampano izdanje Biblije s grčkim tekstom i njegovim novim latinskim prevodom. To Erasmovo izdanje ugledalo je svetlost dana u Bazelu 1516. godine, a Luter se poslužio njime za svolet nemarko izdanje.

Širenje reformacije razbilo je bazelski humanistički krug. Cvingljevci slobednici već su 1525. godine propevodali

isključivo autoritet Svetog pisma, dok su radikalniji reformatori zastupali stav da su slike idoli. Holbein je, želeći da izbegne takvu atmosferu, tražio posao na drugom mestu. Već je 1523-1524. godine putovao u Francusku, s namernom da svoje usluge možda ponudi kralju Fransoa I. Očekujući da dobije pozivnišine s dvora Henrija VIII otpustovao je 1527. godine u Englesku. Pomislila je Erasmov portret na paklam humanisti Tomasa Moreu, koji je postao njegov prvi zaštitnik u Londonu. Preporučujući Holbeina Erasmu je pisao Moreu: „Ovde (u Bazelu) umetnost se ne ceni.“ Kad se 1528. godine Holbein vratio u Bazel, retorika je već bilo zamenilo nasilje. Bio je svedok kad je protestantska rulja uništavala verske slike, a taj prizor Erasmu je opisao u jednom pismu: „Niječlan kip nije preostao u crkvanama... ni u manastirima; sve su freske

1827. Hans Holbein Mladi, *Henri VIII*, 1540. Ujle na drsci, 82,6 cm x 74,5 cm, Nacionalna galerija antičke umetnosti, Rim

PRIMARNI IZVORI

Karel van Mander piše o Piteru Brojgelu Starijem

Uz Slikarstvo ogleda (1604)

Van Mandarov životopis Pitera Brojgela Starijeg značajan je izvor informacija o umetniku čija je divovnost njegov biograf u potpunosti negleda.

Brojgel je na svojim putovanjima slikao mnoge prizore te prirodne te su u njemu govorili da je putujući kroz Alpe progledao planine i stane i opet ih, po povratku, ispisivao na platno i drsku, toliko je bio u stanju da verno slika prirodu ovde i u njenim drugim delima...

Mnoga njegova dela nastala su u Antverpenu po porudžbini trgovca Hansa Frankarta, plemenitog i časnog čoveka kome je bilo prijatno u Brojgelovom društvu pa se s njim sastajao svak dan. Š Frankartom je Brojgel često odlazio na selo da posmatra seljake na vašarima i svadban. Preušli bi se u gosti i donosili darove kao i ostale zvanice tvrdeći da su mladi ili mladoženje prijatelji ili rođaci. Tu je Brojgel uživao

posmatrajuci neobično ponašanje seljaka, način na koji jede, piju, igraju, pockupaju u kolu ili se udvajaju, i bio je u stanju da sve to pronicivno i vešto prikaže... Predstavio je seljake – ljude iz Kampina i drugih mesta – prirodno, kakvi stvarno i jesu, ukazujući na njihovu nepristojnost u nođu, igri, kad stope ili se kreću.

...zaljubljenik u umetnost iz Amsterdama, gospodin Herman Pilgrims ima uljenu sliku Seosko venčanje, koja je predvina. Lica i udovi seljaka, samo gde su ogoljeni, preplanih od sunca, žuti su i smeđi; koža im je grubla, drugičija od kože kakvo imaju stanovnici grada...

...Mnoge njegove kompozicije s humorističnom temom, koje su čudne verno slika prirodu ovde i u njenim drugim delima... Mnoga njegova dela nastala su u Antverpenu po porudžbini trgovca Hansa Frankarta, plemenitog i časnog čoveka kome je bilo prijatno u Brojgelovom društvu pa se s njim sastajao svak dan. Š Frankartom je Brojgel često odlazio na selo da posmatra seljake na vašarima i svadban. Preušli bi se u gosti i donosili darove kao i ostale zvanice tvrdeći da su mladi ili mladoženje prijatelji ili rođaci. Tu je Brojgel uživao

1837. Piter Brojgel Stariji, *Ponudak leduca*, 1568. Ujle na drsci, 117 cm x 162 cm. Umetničkoistorijski muzej, Beč

PRIMARNI IZVORI:

Istorijski dokumenti pouzdanije određuju mesto umetnosti i umetnina u kontekstu njihovog vremena.

SAŽETAK na kraju svakog poglavlja ističe ključne ideje.

UMETNOST U VREMENU: Česte hronologije smeštaju umetnička dela u vreme njihovog nastanka.

SAŽETAK

U drugoj polovini XVIII veka zapadna kultura je stupila u moderno doba. Ljudi su se neprestano prilagođavali promenjivim političkim idejama, društveno-ekonomskim uslovima i novim naučnim teorijama. U Americi i Francuskoj izbile su političke pobune, pa je vlast postupno od naslednih kraljeva prešla u ruke građana. Filozofske gledišta koja su sve više razvijala podsticu za zemljane reforme, naučna otkrića tehnološki napredak – obrnuto – a politička je bila industrijska revolucija u Engleskoj, koja će se konačno proširiti po celom svetu. Društvo je napredovalo, a bogata srednja klasa koja je sve više cvalta zahtevala je sve veća raskoš, pa između ostaloga i umetnost. Koreniti ovih promena našla do prosvetiteljstva – nove metode kritičkog mišljenja koja se razvila u XVIII veku. Prosvetiteljska misao dovela je do uspostavljanja osnovnih ljudskih prava, do novog estičkog ustrojstva i do moderne nauke. Rocnalcizam je vladao oslanjanje se na teorije utemeljene na iskustvu i posmatranju. Danas, živeći u modernom svetu, mi i dalje osećamo posledice tih slavnih preoklata.

To sličeno doba odražalo se i na umetnost. Stari i novi stilovi su se mešali i razvijali. Trgovci rokokoja i baroka sačuvali su se uporedo s novim tendencijama. Prevladavajući stil, neoklasicizam, stavljao je naglasak na logiku i racionalnost i često se bavio estičkim temama preuzetim od starih Grka i Rimljana. Romantizam, uporedni pokret u umetnosti, zalagao se za osećanja, maštu i nadmoć prirode.

RIM DO 1760. GODINE: IZVOR NEOKLASICIZMA
Rim, ta rizična blaga od antike do renesanse, bio je umetnički centar sveta. Grad je privlačio ne samo retke umetnike koji su u njemu tražili nadahnuće već i bogataše koji su predavali „svila čar“ kroz kralje. Novo znanje za antiku, podržano svim arheološkim otkrićima, posebno otkrićem Herkulanuma i Pompeje, zahvalilo je obrazovane ljude i umetnike. Kritičar umetnosti Johan Vinckelman pobudio je svojim podsticajnim delima novo poštovanje za grčku umetnost i usvajanje njene moralne i estičke nadmoći. Likovni pozor izdvojio Antonio Raffaelo Menges, strog Inkvizitor gornje Pompeje Bazonja i dramatično svečanost moralističkih tema Gavnja Hamiltona položili su temelje neoklasicističkog stila.

RIM DO 1760. GODINE: IZVOR ROMANTIZMA
U međuvremenu se razvio romantizam. Štampar i izdavač Giovanni Battista Pirelli stvora je staru reliku ostavljajući dramatično veličana monumentalna arhitekture koja je izazvala strahopoštovanje i očevovala svetovno, svojstvo koje povezuje s prostornim, zagonetnim, s mood i beskončnošću dviljena, straha pa i užasa. Britanski državnik Edmund Berk definisao je uzvišeno u svom ogledu *Filozofske razmatranje o poretku naših ideja u umetnosti i jeziku*. Pirellini i mnogi drugi, sve više su usvajali to očevovala kao odraz stvarne prirode za umetnicu koja izaziva snažno osećanje, strah i užas i koji budu čitav svet senzacija.

NEOKLASICIZAM U ENGLJSKOJ
Prosvetnici moraju i mnogi intelektualci u Engleskoj zadobiti prosvetiteljskom poštovanju. Oni se su starim Rimljanima i opozaboli njihov očevovala vladavine.

knjizbenost i umetnost te civilizacije. Tako se razvija jedan novi stil – klasicizam. Neoklasicizam je, međutim tak postojao poznat, pa se često više strelava i uticao javliku u istom delu. Mnogi engleski umetnici pozajmljivali su teme i rimeke i rimeke umetnosti u knjevljivosti, primada na svak one koje su imale moralizatorski poruku. Slike Angelike Kaufman odražavaju pojednostoveno, budući da se ona kolokala između teme erotike i vrline, između ljupkosti rokokoja i strogosti neoklasicizma.

I tradicija savremena istorija umetnosti nastala je upravo u tom razdoblju. S prosvetiteljskim naglaskom na logiku i američki umetnici poput Benjaminia Vesta i Džona Singletona Koplija počeli su da smiljaju uverljive načine da prikazu značajne savremene događaje preciznim opisima odčede i okoline. Vestovs slika *Smert generala Valla i Koplijeva Voston* i glikulu među obilje uverljivih pojedinosti uokladih u klasičnom pozoru, nemim dopostizavanju i moralnim pravcima, što su više zaljubljeni izrazi neoklasicističkog stila.

Klasična obnova u arhitekturi u Engleskoj pojavila se već 1715. godine s objavljivanjem ogleda Kolena Kembla *Vizura Britanice* i na kraju se proširila do Amerike. Kembel je usvojio arhitekturu antike i njenih naslednika, posebno Antonija Paladija, pa je poročnja za seoskim letnikovcima u paladjevskom stilu nje govorila. Klasična obnova zastavila je i u arhitekturi. To se vidlo na primeru primorskog grada Batha, i usstrajanju dekorativno najbolje predstavljenju enterijerima Roberta Adama.

RANI ROMANTIZAM U ENGLJSKOJ
U Engleskoj je udnju, za logikom i empirijom postojalo uporedo s vrlo snažnom željom za individualnim senzibilitetom i subjektivnim doživljavanjem. U graditeljskoj i pejzažnoj arhitekturi neoklasičan prirečanje na plemeniti stari uzvratom izgleda, s misao za uzvišeno uspešno se odrazilo na projektovanje vrtova, snjež se naročito dobro spojilo sa zanimljivom raznovidnošću skulptovne i slobodno izumljenim asocijativnim, ali njeju pojmovno koji su se u potpunosti razvili baš u Engleskoj. U isto vreme je i poetika obnova odražavala romantističnu senzibilitet s naglaskom uzvišenim osećanjima koja izazivaju melanholični prostori. I slikari su osećali dvostruku privlačnost neoklasicizma i romantizma. Džordž Stuba i Džordž Raj često su mešali obe tendencije, dok je Hajnrih Fajli u potpunosti usvojio uzvišeni strah i dramatično naš preneo u razdoblje romantizma.

NEOKLASICIZAM U FRANCUSKOJ
Francuska je dobivala silnu reakciju na prosvetiteljstvo, pa je umetnost krenula od kiblenosti rokokoja prema neoklasičnom racionalizmu. Ta klasična obnova, koja je najpre postala očevovala u arhitekturi, očevovala je strogom geometrijom i monumentalnim razmerama karakterističnom za građevine Henri-Zozafa Pajra i Klod-Nikola Ledua. Francuski slikari i skulptori formulisali su svojepevo odgovor na glavne uticaje tokove misli. Završkarstvo Žan-Batista Džezot, koji je izazvalo senzaciju po prikazima salonima u sedmoj deceniji XVIII veka, očevovala je najvažnije prosvetiteljska na logiku i naturalizam, dok skulptorski portreti Žan-Antoana Lšona pokazuju realističnu klasičističku verziju modela. Pa pak, vrhunac francuskog neoklasicizma predstavlja moralizatorsko istorijsko slikarstvo Žak-Lujsa Davida, posebno njegova *Zakletve Horacije*. Nadovezujući se na teletno vnanje kojim je popularnost dao Grez, David stavio dramatičnu kompoziciju plemenito lepote u kojoj prikazuje griza koji odražava i smisao za romantizam.

Izjave zahvalnosti

Zahvalni smo sledećim akademskim recenzentima za njihove brojne komentare i sugestije koji su doprineli kvalitetu ovog izdanja:

Susan Altman, Middlesex County College
Michael Amy, Rochester Institute of Technology
Dixon Bennett, San Jacinto College South
Barbara Bushey, Hillsdale College
Barbara Dodsworth, Mercy College
Karl Fugelso, Towson University
Tessa Garton, College of Charleston
Alyson Gill, Arkansas State University
Andrew L. Goldman, Gonzaga University
Marilyn Gottlieb-Roberts, Miami Dade College
Oleg Grabar, Institute for Advanced Study
William Greiner, Olivet Nazarene University
Anthony Gully, Arizona State University
Jean R. Harry, Luzerne County Community College
Andrew Hershberger, Bowling Green State University
Fredrika Jacobs, Virginia Commonwealth University
Victor Katz, Holyoke Community College
Hee-Young Kim, University of Alabama
Ellen Konowitz, SUNY New Paltz
Marybeth Koos, Elgin Community College
Danajean Mabry, Surry Community College
Marian Mazzone, College of Charleston
Charles Morscheck, Drexel University
Andrew M. Nedd, Savannah College of Art and Design
Andrea Pearson, Bloomsburg University
William H. Peck, Detroit Institute of Art
Rob Prestiano, Angelo State University
Wendy Robertson, Humboldt State University
Cynthia Robinson, Cornell University
Susan Ryan, Louisiana State University
Cathy Santore, New York City College of Technology
Carl Sederholm, Brigham Young University
Stephanie Spencer, North Carolina State University
Esther Tornai Thyssen, Sage College of Albany
Lee Ann Turner, Boise State University
Jens T. Wollesen, University of Toronto

Pojedina poglavlja prošla su vrlo strogu recenziju stručnih redaktora. Zahvaljujemo dolenađenima na izvanredno detaljnoj i brižljivoj proveru tačnosti i analizi rukopisa:

Ann Jensen Adams, University of California, Santa Barbara
Bernadine Barnes, Wake Forest University
Susan Cahan, University of Missouri-St. Louis
Maura Coughlin, Brown University
Roger J. Crum, University of Dayton
Sharon Dale, Penn State University-Erie, Behrend College
Michael T. Davis, Mount Holyoke College
Marian Feldman, University of California, Berkeley
Laura Gelfand, The University of Akron
Anne Higonnet, Barnard College
Eva Hoffman, Tufts University
Jeffery Howe, Boston College
Charles T. Little, Metropolitan Museum of Art
Patricia Mainardi, Graduate Center, CUNY
Robert Mattison, Lafayette College
David Gordon Mitten, Harvard University
Robert Mode, Vanderbilt University
Elizabeth Otto, SUNY Buffalo
Nassos Papalexandrou, University of Texas-Austin
Pamela Patton, Southern Methodist University
John Pedley, University of Michigan
Elizabeth M. Penton, Durham Technical Community College
Jane Peters, University of Kentucky
Gay Robins, Emory University
Wendy Roworth, University of Rhode Island
John Beldon Scott, University of Iowa
Kenneth E. Silver, Department of Fine Arts, New York University
Catherine Turill, California State University, Sacramento
Eric R. Varner, Emory University
Nancy L. Wicker, University of Mississippi
Jeryldene M. Wood, University of Illinois

POSEBNO ZAHVALJUJEMO Peteru Kalbu s Koledža Ursinus i Elizabeth Mansfield s Univerziteta Jaga na ogromnom doprinosu koji su dali kao urednici konsultanti.

UČESNICI OVOG PROJEKTA ŽELELI BI DA ZAHVALE NA SAVETIMA I POMOĆI I SLEDEĆIM LJUDIMA:

C. Edson Armi, Lea Cline, Holly Connor, Oleg Grabar, Ann Sutherland Harris, Asma Husain, Anthony F. Janson, Calvin Kendall, Frank Lind, Andrea Pearson, Chris Reed, John Beldon Scott, Sonia C. Simon i Bruce Weber. Takođe bismo voleli da zahvalimo talentovanim jezičkim urednicima i ostalom osoblju iz Pearson Education na velikom trudu koji su uložili da bi ovo izdanje ugledalo svetlost dana. Posebno zahvaljujemo marketinškom uredniku Helen Ronan i urednicima za organizaciju i prezentaciju Roberta Meyer, Karen Dubno, i Carolyn Viola-John. Takođe smo zahvalni koordinatoru jezičkog uredništva Lisi Jarkovski, koordinatoru pripreme za štampu Harriet Tellem, i timu koji je obezbedio ilustracije. Duboka zahvalnost pripada takođe Sarah Touborg za nadgledanje projekta i objedinjavanje saradnika.

Izvori za poučavanje i učenje iz *Jansonove istorije umetnosti* za univerzitetske profesore i studente

PRENTIS HOL vam sa zadovoljstvom predstavlja izuzetan niz visokokvalitetnih izvora za poučavanje i učenje pomoću *Jansonove istorije umetnosti*. Molimo vas da se obratite srpskom zastupniku Prentis hola da biste dobili više obaveštenja o nabavci ovih pomagala ili nam se obratite elektronskom poštom na art@prenhall.com.

DIGITALNI I VIZUELNI IZVORI

DIGITALNA BIBLIOTEKA

PRENTIS HOLA. Profesori koji usvoje *Jansonovu istoriju umetnosti* mogu dobiti ovaj jedinstveni izvor. Digitalna biblioteka

Prentis hola, koja sadrži sve slike *Jansonove istorije umetnosti*, dostupna je u kompletima od dva DVD-a i od deset CD-ova, s najvećom rezolucijom (više od 300 dpi) i brojem piksela za kvalitetnu projekciju i jednostavno učitavanje. Taj izvor, koji su uradili i iza kojeg stoje brojni kustosi i profesori širom zemlje, nudi preko 1.600 slika u formatu *jpeg* i u *Power Pointu* koji se mogu trenutno skinuti i lako uneti i predstaviti u svakom programu; mogu se i uvećavati, upoređivati i kontrastirati, a te jedinstvene performanse usavršene su samo za Prentis hol.

ONEKEY je ekskluzivan sistem primene tečaja Prentis hola, koji isporučuje svim studentima i profesorima izvore s jednog mesta.

OneKey (pomoću WebCt-a i Blackboarda)

nudi studentima brojna sredstva za online učenje i istraživanje, a predavačima čitav niz izvora za nastavu i prezentaciju, među kojima i priručnik s imenikom koji se jednostavno koristi, i pristup mnogim slikama iz knjige.

INTERAKTIVNI CD-ROM ZA ISTORIJU

UMETNOSTI. Hiljadu slika za učenje

i prezentaciju izuzetno su sredstvo za učenje namenjeno studentima.

Slike se mogu pronaći po naslovu, po razdobljima ili po imenu umetnika. Studenti se mogu preslišavati

pomoću fleš kartica dajući kratke odgovore na mnogobrojna pitanja koja se zasnivaju na upoređivanju ili kontrastiranju.

SISTEM RAZREDNIH ODGOVORA (SRO) Da biste procenili koliko studenti razumeju, a i da biste ih zainteresovali, posmatrajte reakciju razreda na divno ilustrovana pitanja koja prate svako poglavlje koje je predmet predavanja. Za više informacija obratite se hrvatskom predstavniku Prentis hola.

INTERNETSKI SAGOVORNIK. Posetite www.prenhall.com/janson da biste se povezali s internetskim izvorom opremljenim raznovrsnim modulima za učenje i poučavanje, a koji se odnose na pojedina poglavlja *Jansonove istorije umetnosti*.

DIJAZOITIVI I VIDEO ZAPISI O LIKOVNOJ UMETNOSTI takođe su dostupni kvalifikovanim korisnicima. Molimo vas da u vezi s tim stupite u kontakt s predstavnikom Prentis hola na www.prenhall.com.

VANGO BELEŽNICE:

Učite od početka pomoću

Vango beležnica – pregleda vašeg teksta po poglavljima dostupnog

u formatu mp3. Možete učiti slušajući, uz svako poglavlje vašeg udžbenika, sledeće: **Glavne ideje** – ono što „morate znati“ iz svakog poglavlja; **Test tokom učenja:** provera glavnih ideja – kaže vam trebate li nastaviti s učenjem; **Ključni pojmovi:** audio „fleš kartice“ koje će vam pomoći da ponovite ključne ideje i pojmove; **Brza provera:** kratka vežba pre samog ispita. Vango beležnice su fleksibilne; „skinite“ direktno na vaš uređaj sav materijal ili samo ona poglavlja koja su vam potrebna.

PRENTIS HOLOV TVORAC TESTOVA je komercijalni kompjuterizovani program za proizvodnju testova koji se može dobiti kako za sistem Microsoft Windows tako i za Machintosh.

ŠTAMPANI IZVORI

POSEBNO IZDANJE ČASOPISA *TAJM:*

UMETNOST. Nudeći posebne priče kao što su „Moćni Medičijevi“, „Kad je Henri sreo Pabla“,

„Redizajniranje Amerike“, Prentis holovo posebno izdanje *Tajma* donosi trideset članaka

i prikaza izložbi o brojnim temama koje su

proračene ilustracijama u boji. To je savršeni dodatak grupama koje raspravljaju, vode debate

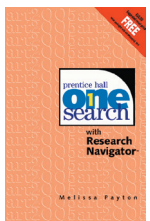
u razredu i imaju pismene zadatke. Uz Posebno Izdanje *Tajma* studenti dobijaju i tromesečnu propusnicu za *Tajmov* arhiv koji predstavlja jedinstven instrument učenja i istraživanja.

RAZUMEVANJE UMETNIČKIH MUZEJA

iz pera Barbare Bil. Ovaj priručnik je za studente neophodan vodič prilikom posete muzejima, koji ih uči kako da posmatraju umetnička dela van razreda. U tekstu su pojedini primeri i spisak glavnih muzeja u Sjedinjenim Državama i spisak svih muzeja ključnih za umetnost koji se nalaze po gradovima čitavog sveta.

UMETNIČKE BELEŽNICE PLUS.

Umetničke beležnice Plus, neprocenjivi vodič za studente putem dijapozitiva i učenja, sadrži sve slike iz knjige u umanjenom obliku s legendom koja će osvetliti njihovo doživljavanje „umetnosti u mraku“. Pored toga Umetničke beležnice Plus nude savete i pitanja za učenje za svako poglavlje knjige.

ONESEARCH S PRETRAŽIVAČEM

pomaže studentima da nađu prave članke i časopise iz istorije umetnosti. Studenti dobijaju ekskluzivan pristup trima istraživačkim bazama podataka: The New York Times Search by Subject Archive (pretraživanje po predmetima), Content Academic Journal Database (po sadržaju) i Link Library.

PRIRUČNIK ZA PROFESORE I ZBORNIK TESTOVA predstavlja neprocenjiv stručni izvor kako za profesore na početku karijere tako i za one iskusne, koji sadrži ogledne nastavne programe, stotine oglednih ispitnih pitanja kao i uputstva kako uključiti medijsku tehnologiju u predmet koji podučavate.

